

V A R P A S

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Dvasiškija ir lietuvystė.

I.

Dvi valdžios Lietuvoj.

18 d. sausio 1901 m. popiežius Leonas XIII, išleido encikliką, kurioj tarp kitko yra apskelbtas mokslas Rymo-katalikų bažnyčios apie prilygimą Rymo-katalikų prie svietiškosios ir dvasiškosios valdžios.

Štai ką skelbia apie tą dalyką enciklika:

„O apsaugok, Dieve, kad kas išdrįstų iškleipti vardą krikščioniškosios demokratijos ir derinti daiktams politikos. Nes nors patsai žodis „demokratija“ išguldomas pilozopų ženklina augščiausią valdžią visų žmonių, vienok šiame daikte teip ji reikia išmanyti, idant ji atskirta nuo politikos nieko kito neženklinytų, kaip tikta šitą vieną krikščionišką veikalą mielaširdystės ant žmonių biednujų. Nes, įsakymams prigimimo ir Evangelijos pranešant visus žmonių atsitikimus, išpuola, juog jiems neklivna nei joks budas svietiškos valdžios, bet jie gali kiekvienam pritikti, nepriešingam dorai ir teisybei. Nei kiek tad jie nesikiša į žemiškus rūpesčius ir tulas apyvertas: teip juog ar šioks ar toks bus karalystės rėdas, gyventojai visados galės ir turės išpildyti tuos įsakymus, kuriais liepta mylėti Dievą labiaus už visus daiktus, o artymus kaip patį save. Toksai visados budavos mokslas Bažnyčios; sulyg šituo mokslu Rymo Popiežiai visados darydavo sandaras su karalystėmis ar šiochio ar tokio rėdo. Teipgi esant, katalikai apveizdėdami vargstančius, niekados nei gali, nei turi pamėgti arba įvesti kokį rėdą svietišką labiaus, neg kita“

Teipogi tegul bus toli nuo vardo Krikščioniškos Demokratijos noras atmetimo visokios paklusnybės ir neapkentimas tų, kurie turi vyresnybę pagal zokono. Zokonas lygiai prigimtasias ir krikščioniškas liepia šėnavotie visas vyresnybes sulyg tuo žinganiu, kokį turi kiekviena karalystė, ir jų, teisingai liepiančių, klausyti. Reikia-gi klausyti teip kaip pridera žmogui krikščioniui, iš tikros širdies ir įsakymo, tai yra del sąžinės, kaip tai priminė Apaštalas, sakydamas: Visokia dūšia tegul pasiduoda galybėms augštesnėms. (Rom. XIII, 1, 5.)

O biau ru butų krikščionims, jei kas nenorėtų tiems pasiduoti ir klausyti, kurie bažnyčioje turi galybę ir vyresnybę, pirmučiausiai Vyskupams, kuriuos užlaikydama visa Rymo Popiežiaus valdžia ant visų, Dvasia šventa padėjo valdyti Bažnyčią Dievo, kurią nusipirko krauju savo. (Act. XX 28.) Jau kas tikrai mislytų ir darytų, tas tikrai pasirodytų užmiršęs kiečiausią prisakymą to paties Apaštalo: Bukite paklusni perdėtiniamis jusų ir pasiduokite jiems, nes jie juoti kaippo turėdami duoti skaičių už dūšias jusų. (Hebr. XIII, 17.) Didžiausias yra reikalas, idant visi viernieje šituos žodžius gilei įsidėtų sau širdin ir silytųsi išpildyti visokiame savo apsjėime; o tarnai šventenybių, atsidėję juos apmastydami, tegul nesiliauja jų inkalbinėti kitiems, ne tikta pamokslais, bet labiausiai paveikslu.“

Iš to enciklikos atsiliepimo męs matome:

1. kad „krikščioniškoji demokratija“ į politiką nesikiša: „įsakymams prigimimo ir Evangelijos“ neprieštaraujās „nei joks budas svietiškosios valdžios;

2

2. kad „zokonas lygiai prigimtas, kaip ir krikščioniškasis, liepiąs šėnavoti visas vyresnybes“; „visokia dušia turinti pasiduot galybėms augštesnėms“;

3. kad ypatingai reikia esą klausyti valdžios dvasiškosios, nesa ta valdžia paeinanti nuo „Dvasios Šventos“.

Taigi Rymo popiežiaus valdžia reikalauja nuo Rymo-katalikų:

1. kad jie klausytų svietiškos ir dvasiškos valdžios;
2. kad ta paklusnybė būtų absolintiška.

Šituos savo reikalavimus Rymo popiežiaus valdžia paremia ant įsakymų „zokono prigimtojo“ ir „zokono krikščioniškojo“.

Ką vadina Leonas XIII. „zokonu prigimtuoją“, nežinia. Rodos, jis negalėtų vadinti tuo vardu troškimą dušios išganymo, nes tas troškimas nėra prigimtas: jis atsiranda tiktai atėjus žmogui į protą; beto supratimas apie dušios išganymą nėra vienodas, bet priguli nuo tikėjimo, mainosi lavinantes protui ir gali pereiti į netikėjimą.

Bet jeigu Leonas XIII. manytų apie prigimtą žmogaus troškimą išlikti gyvam, troškimą laimės, tai jis pats sau prieštarautų, nes troškimui išlikimo prieštarauja vergiškas žmogaus padėjimas, vergiška paklusnybė, vis vien ar žmogus prigulėtų nuo svietiškos, ar nuo dvasiškos valdžios.

Žmogus trokšdamas išlikti gyvas, pirmiausiai privalo turėti tai, kas reikalinga užlaikymui jo gyvasties ir sveikatos (valgi, apsirėdymą, pastogę etc.), jis turi turėti ant žemės savo dalį, savo savastį. O norėdamas įgyti savo dalį, norėdamas pasigaminti sau valgi, turėti apsirėdymą, pastogę, ramų buvimą, žmogus neturi but surištas, supančiuotas, jis turi turėti laisvę rupintis apie savo ypata, valgi, apsirėdymą, turi tiesą jieskoti laimės, jei ta jo laimė negriauja artimo laimės. Beto žmogui reikia teip įsitaisyti savo gyvenimą, kad ir jo gyvastis ir jo savastis, reikalinga užlaikymui gyvasties, būtų apsaugoti nuo prapulties, kad ir jo ypatai ir jo savasciai būtų gvarantuotas ramus buvimas (Sicherheit), kad jis turėtų tiesą ir galėtų apginti savo gyvastį ir savastį nuo piktų rankų, kad jis turėtų tam tikrus įrankius pasipriešinti prispaudimui ir pasikėsymui ant jo gyvasties ir savasties. Pagaliaus, tam tikrame laike, atsiranda naujas reikalas — troškimas turėti savo šeimyną ir pratęsti savo buvį ant žemės už rubėžių savo individuališko buvimo.

Taigi „įsakymai prigimimo“ reikalauja:

1. kad žmogus turėtų savastį, iš kurios jis galėtų gyventi;
2. kad jis turėtų laisvę rupintis apie gyvenimo reikalus;
3. kad jo gyvastis, jo savastis, jo laisvė būtų apsaugoti nuo plėšikų.
4. kad jis turėtų tiesą ir galėtų gintis nuo plėšikų, prieš spēką vartoti spēką, vartoti apsigynimo įrankius;
5. kad jis galėtų turėti šeimyną.

Kas pasakyta apie prigimtus reikalus žmogaus, tą pat galima pasakyti ir apie kiekvieną tautą: ir tauta, norėdama išlikti gyva, turi turėti savastį, laisvę, turi saugoti save, savo šeimyną, laisvę ir turta nuo piktų rankų, turi gintis nuo prispaudimo ir plėšikų.

Ir kas gali but priešingas šitiems įsakymams? Jei kas nepripažintų žmogui tiesos gintis nuo plėšikų, tas būtų priešingas apsaugojimui žmogaus laisvės, savasties ir gyvasties, arba, tiesiog sakant, būtų priešininkas laisvės (šalininkas nelaisvės ir prispaudimo), priešininkas savasties (šalininkas vergijos ir baudžiatvės), ardytojas žmogaus laimės sveikatos ir gyvasties.

Jei taip būtų supratus „zokoną prigimtą jį“ popiežiaus valdžia, tai ji, žinoma, nebūtų reikalavus nuo Rymo-katalikų aklos paklusnybės, bet būtų užtarus katalikus, persekiojamus, jei ne už ką kitą, tai bent už tikėjimą.

Bet gal išteisina popiežiaus politiką prieš kitas valdžias t. v. „zokonas krikščioniškasis“?

Evangelijos įsakymai liepia idant mes mylėtume artimą, kaip patį save, t. y. velytume ir teiktume artymui tai, ko mes velijame ir teikiame sau. Kadangi mes trokštame gyventi ir naudotis prigimties turtais, kadangi mes privalome laisvės, ramaus buvimo ir neapkenčiamai prispaudimo, tai to-pat turime velyti ir kitiems.

Apie valdymą žemės šventas Raštas šiaip atsiliepia:

Dievas pavedė žemę visiems žmonėms ir pasakė: „daviau jums sėklinius augalus, daviau yvairius medžius kurie atneša vaisius ir pats veisiasi; daviau tai jums ir visam sutvėrimui, kad galėtų gyventi ir daugintis ant žemės.“ (Gen. Persk. I.)

Taigi visi žmonės, anot Senojo Įstatymo, turi tiesą naudotis vaisiais žemės-penėtojos, jie turi turėt savo dalį — savastį.

„Pas stambeldžius žemė prigulėjo karaliams ir ponams, arba turėjo ją supirkę didžturčiai; ir pardavinėjo žmonėms duoną daug syk brangiau, neg buvo verta, ir prispaudinėjo juos ir į vergus paversdavo. Dėlto tai Viešpats, duodamas savo išrinktai tautai žemę Palestiną, prisakė, idant visi santaikoje naudotusi jaja pasidalindami ją tarpe savės.“

„O žemės jūs neturite pardavinėti kam į savastį, nes žemė mano, nes jūs svečiai ir naujokai pas mane.“ (Lev. XXV, 23.)

Jeigu kas ir būtų nusidėjęs, t. y. būtų pardavęs žemę arba namus, tai penkiasdešimtuose metuose ir žemė ir namai „lai bun jam vėl sugražinti“. (Lev. XXV, 25—30.) Penkiasdešimtuose metuose „apgarsisite jūs liuosybę visoj žemėj visur ir visiems gyventojams ir sugražisit jų kiekvieną į valdybą jo.“ *)

Štai ką rašo Raštas Šventas apie vyriausybę.

Jesus-gi sakė savo mokintiniams: jūs žinote, kunigaikščiai giminių ponavoja ant jų, o kurie vyriausieji yra, valdžią tur ant jų. Bet lai nebun taip tarpe jusų“ (Mat. XX, 25, 26.): „kursai didesnis yra tarpe jusų tebunie kaipo mažesnis; ir kas yra vadas, tebun kaipo tas, kursai tarnauja.“ (Luk. XXII, 25, 26.) Vaikai Dievo neturi but vergais, ir vyresnysis jų turi but išrinktas ir tarnaujantis.

Kristus pasakė mokintiniams savo: „jūs esate prieteliai mano, jei darysite, ką tiktai jums prisakysiu. Jau toliaus nevadysiu jus tarnais, nes tarnas nežino ką daro Viešpats jo: bet jus pavadinau prieteliais, jogei viską, ką girdėjan nuo Tėvo mano apsakiau jums.“ (Jon. XV, 14, 15.)

„Jeigu pats Kristus vadina pildančius jo prisakymus ne tarnais (vergaeis), bet prieteliais savo, tai juo labiaus krikščionis negali but vergu žmogaus, arba savo vyriausybės . . . Per tai kiekviena tauta krikščioniška turi pati rinktis sau savo vyresniusius ir prižiūrėjime

*) žr. „Keli žodžiai iš Rašto Švento.“ („Ukininkas“ 1895 m. Nr. 19.)

laikyti juosius, idant pagal Raštą Šventą vyresnysis būtų tarnu visiems. Nes kiekviena tauta, neturinti tiesų rinktis sau vyresniuosius ir prižiūrėti juos, yra vergu savo vyresnybės.“

Taigi „zokonas krikščioniškasis“ ne tik neprieštarauja „įsakymams prigimimo“, bet da juos sutvirtina, išaugstina žmogų: popiežiaus valdžia liepia „šėnavoti visas vyresnybes“, „pasiduoti galybėms augštesnėms“, o Kristus sako, kad „vyresnieji“ tur but „mažesni“ už kitus, tur kitiems „tarnauti“, kad „vaikai Dievo neturi but vergais, ir vyresnysis jų turi but išrinktas ir tarnaujantis“.

Ant ko-gi tada popiežiaus valdžia galėtų paremti savo prisakymą apie paklusnybę valdžioms, jei šv. Raštas to pamato nesuteikia? O gal šventame Rašte galima atrasti ir prieštaravimai? Bet jeigu ir būtų ten prieštaravimai, tai, rodos, ir jie negalėtų nustelbt dvasios Kristaus mokslo, kuris užstojo ne už ponus, bet už varginguosius ir suspaustuosius. Matyt, čia ne tiek yra kaltas šv. Raštas, kiek praktiški motyvai: mat, pati popiežiaus valdžia yra paremta ant pamatų absoliutiškos monarchijos, todėl jai neparanku būtų pastatyti žmones augščiau už valdžią (valdininkus). Popiežius, teip-jau kaip ir kiti monarchai, sakosi turįs valdžią „nuo Dvasios šventos“, ir reikalauja nuo katalikų absoliutiškos paklusnybės: „bukite, sako, paklusni perdėtiniamis jūsų ir pasidukokite jiems“ . . . „visokiame savo apsjėime, nes jie turi duoti skaičių už dušias jūsų.“

Bet reikalaujama nuo katalikų paklusnybės „visokiame apsjėime“ ne tik prieš svietiskąją, bet ir prieš dvasiškąją valdžią, popiežiaus valdžia pasijunta praktiškame gyvenime įsipainiojus į sunkią, pilną keblumą, politiką.

Pirmiausiai popiežiaus valdiniai-katalikai podraug su popiežiaus valdiniais-kunigais turi klausyti svietiskosios valdžios ir šalies įstatymų ir turi duoti tam tikrą prisieką, už savo darbus turi atsakyti prieš įstatymus, žodžiu sakant kiekviena šalis tur savo įvestą tvarką, ir prie tos tvarkos turi prisitaikyt visi šalies gyventojai, neišskiriant nė kunigų.

Pats popiežius, netekęs savo žemių ir svietiskos valdžios yra tokiame padėjime, kaip mus vyskupai, t. y. ima algą, kaipo kiekvienas šalies valdininkas ir priverstas yra guodoti šalies įstatymus ir prie jų prisitaikinti. Taigi popiežiaus valdžia, pati prigulėdama nuo svietiskosios valdžios, negali eiti prieš svietiskąją valdžią. Bet kaip ji gali reikalauti nuo katalikų paklusnybės prieš savo valdžią, jei ji skelbia podraug mokslą apie paklusnybę svietiskajai valdžiai? Bene svietiškoji ir dvasiškoji valdžia tai yra viena valdžia, bene jųdviejų siekiai vienodi, bene vienokia politika? Jei vienokia — tai, rodos, pakaktų katalikams klausyti vienos „Dievo leistos“ valdžios, jei ne, tai kam reik platinti veidmainingą mokslą apie paklusnybę svietiskajai valdžiai, kam tas prieštaravimas ir žmonių klaidinimas?!

Koks yra vienodumas politikos svietiskosios ir dvasiškosios valdžios, aiškiausiai liudija padėjimas katalikystės Maskolijoje: atiminėjimas katalikų bažnyčių, veisimas cerkvių ir cerkviinių mokyklų tarp katalikų, mokinimas katalikų vaikų pravoslavijos, krikštyjimas katalikų par force į pravoslavus, uždraudimas processijų ir tt. — tai tik šešėlis liudno paveikslo katalikystės padėjimo Maskolijoje.

Jei popiežiaus valdžia norėtų paremti savo politiką ne ant praktiškų motyvų, bet ant reikalavimų Evangelijos, tai ji ne tik negalėtų skelbt mokslo apie paklusnybę valdžiai, bet turėtų nuolat kelti protestus, nuolat kovoti prieš vienos arba kitos valdžios darbus. Vienoj Maskolijoj popiežiaus valdžia turėtų pakaktinai darbo, dagi garbingo, prakilnaus darbo . . . Bet politika, praktiški motyvai, įtikimas turintiems galybę svietiškiems valdonams, paraližuoja popiežiaus valdžią, ir iš tos valdžios yra likęs tik šešėlis.

Skelbimas aklinos paklusnybės valdžiai Lietuvoj turi da blogesnes pasekmes, negu kokioj kitoj šalyj. Tas mokslas tiesiog stumia musų tautą į prapultį, nes visas musų tautiškas judėjimas, dėlei uždraudimo spaudos, yra ne kas kita, kaip priešinga valdžiai srovė: nors išeina daugiausia raštų, aprupinančių kulturiškus šalies reikalus, nors tie raštai nėra priešingi valdžiai dėl savo turinio, bet jie yra priešingi valdžiai dėl savo formos, dėl litarų, ir į kategoriją uždraustų raštų patenka ne tik „Tėvynės Sargas“, bet ir „Kryžius“, „Biuletėnas Mielasirdystės Darbo“, „Šventųjų Gyvenimai“ ir kitos dvasiško turinio knygos, — dagi maldų ir giesmių knygos! Todėl Lietuvos kunigai, ką liepia žmonėms klausyt valdžios, atstumia žmones netik nuo svietiško, bet ir nuo dvasiško peno, atstumia žmones nuo šviesos, kurią patįs patina per pamokslus, uždengia nuo žmonių akių žabangas, kurias užtaisius yra lietuviams valdžia ir pravoslavija, uždengia nuo žmonių akių visus vargus, kuriuos kenčia Rymo-katalikų bažnyčia apskritai, o ypatingai Lietuvoj. Teip besielgdami kunigai ne tik eina priešais savo tautą, bet ir prieš interesus katalikystės ir prieš savo interesus, nes apleisdami interesus katalikystės, griauna savo įtekme, savo vertybę ir reikalingumą.

Tokį Lietuvos kunigų pasielgimą galėtų mums išaiškinti begu tik žemas laipsnis kunigų apšvietimo ir jų doriškas nupuolimas.

II.

Kunigai, katalikystė ir lietuvystė.

Pabaigoj gegužės mėn. p. m. tapo mums prisiųstas vieno kunigo atsiliepimas „Audiatur et altera pars“. Nors ir ne sykį jau pas mus kilo ginčas su kunigais dėlei mus „nusidėjimų“, bet neužkenks ir da sykį išklausyti pamokinimų, juo kad tie pamokinimai yra tiesiog mums adresuoti.

Štai tas atsiliepimas:

Nr. 1 „Varpo“ 1902 m. straipsnyje p. Zabinskio*): „Kunigų teikiamieji atlydai“ iškanveikta atlydai ir kunigai. *Mundus vult decipi*, o kunigai, vyskupai ir pats popiežius skelbia atlydus, kaipo patogiausią progą žmonėms apgaudinėti. Tokia — daugybė esanti atlydų, juog p. Ž. matęs jų storoką knygą prirašytą. Labiausia jam nepatikęs jubiliejus, kurį tyčia ir su regimu paniekinimu vadina „bilėnu“ ir stengiasi išrodyti jo biaurias pasekmes. Nežiurint ant to viso p. Ž. sakosi neliečias tikėjimo, tik apsprendžias viešus tikėjimo sargų darbus.

Toks užsipuolimas ant kunigų lietuviui inteligentui nedovanotinas!

Labai gaila, kad p. Ž. neatsidarė tos storokos knygos ir neperskaitė pralboje bažnyčios mokslo apie atlydus, nes butų dasizinojęs, juog atlydai tai bažnyčios dogma, o biauariai dergdamas tą dogmą gal butų nerašęs tokio tauškalo, kad jis neliečias tikėjimo, tik apsprendžias viešus kunigų darbus.

*) po straipsniu pasirašyta „Žabinkštis“! Red.

Ne čia vieta paminėti dogmai išguldinėti, Bažnyčios mokslas aiškus ir visiems atviras, bet p. Ž. nesiteikė jo pažinti ir savo inirtime nenumanė, juog imdamasi apmaudingai rašyti apie tokius dalykus, kurių visi neišmano, skaitytojus inteligentus pažeidžia savo paikysta, o prašciokus begėdiškai suvadžioja.

Tolygūs straipsniai lietuviškuose laikraščiuose ne naujiena. Ar yra, ar nėra už ką tuli inteligentai „bedieviai“ dergia ir išjuokia kunigus, bažnyčios mokslą, apeigas ir maldas, ir da drįsta sakyti nesikišą į patį tikėjimą, tik į viešus kunigų darbus. Atsimindami Voltairo žodžius: „*calomniez, mes amis, calomniez hardiment, il en restera toujours quelque chose*“ nesidrovi jie biaueraus melo, apmaudingų liežuvių ir apklepojimo, o ištraukdami aikštėn ypatingas ydas nekurių kunigų privatiškam gyvenime, kaip įmanydami stengiasi pažeminti visą dvasišką luomą.

Ir norėk tu čia, žmogau, kad kunigai purvais apdrabstyti, iškanveikti ir išniekinti nekiltų prieš bedievius, negintų žmonėms skaityti jų raštų, viešai ir privatiškai nepeiktų jų pasielgimo.

Nieks neužgins, kad širdyse mūsų žmonių katalikystė neatskirtingai yra susipynusi su lietuviyste. Todėl kas kliudo katalikystę, tas laikomas už bedievį, priešą lietuviystės, nors iš visos gerklės rėktų, kad jis esąs karščiausias lietuvis. Jei ne pats toks bedievis, tai jo vaikai ar provokai tikrai nebus lietuviais, nes neturės vienybės su visa tauta per dėm katalikišką. (? Red.) Atitraukti-gi lietuvius nuo katalikystės tai vis tiek ką pastumėti juos prapultin slaviškų jurių ir atimti jiems tvirčiausią lietuviystės pamatą. Nė socializmas, nė jokios mokslinės teorijos tikėjimo neužstos.

Todėl kas *per fas et nefas* mažina kunigų autoritetą, kenkia ne tik katalikystei, bet ir lietuviyste, nes atšaldydama žmonių tikėjimą daro jų širdyse spragą pravoslavijai.

Kunigai nesibijo, kad jų darbai būtų viešai apsprendžiami, bet rimtai, teisingai, *sine ira et odio*, o ne kaip daro p. Ž. *et consortes*.

Tegul bent kartą svietiškieji inteligentai šalin meta bedieviškus akuliorius ir pažiuri ant kunigų teip kaip juos mokino jų motinos, tegul neužmiršta, kad katalikystė tai lietuvių gyvastis, o kunigai tai tos gyvasties gavintojai ir aprūpintojai, tikrai nereikis tų viens ant kito šnairavimų ir įvyks teip reikalinga mūsų inteligencijai santaika ir vienybė.

Kunigai nori tos vienybės, nori broliškai gyventi su svietiškaja inteligencija, gerai suprasdami, kad dirbant išvien, abiejų pusių darbai išduotų tėvynei nesulyginamai didesnę naudą. Tie patys laikraščiai prisidedant kunigams būtų labiausiai ikišiol visoj Lietuvoj prasiplatinę. Jug didžiausia ir įtekmingiausia dalis lietuviškos inteligencijos tai kunigai. Teisybė — *natura non patitur saltus* — ne visi iš jų — karšti patrijotai, bet jau ne lenkai, ne priešai lietuviystės. Užimdami Lietuvoj vietas jie gali būti daug naudingesni negu daugelis rėksnių-karštuolių; tik nereikia jų už menką ką erzinti.

Jeigu-gi „bedieviai“ nepermainys savo taktikos, tegul žino, juog kunigai, net stropiausi patrijotai, nepaliaus jų persekiojė kaipo priešų ne vien katalikystės, bet ir lietuviystės, o pasėtas jų piktažoles raus be pasigailėjimo. *Kunigas X.*

Gaila, kad Kunigas X. nesukritikavo p. Ž., nurodydamas įsakmai jo suklydimus: papeikimas negali pertikrinti nė p. Ž., ne kitų „Varpo“ skaitytojų, juo kad straipsnis apie atlaidus buvo rašytas senei, o kits to straipsnio galėjo visai nematyti.

Apsudijęs p. Ž. su abejotinu teisingumu Kunigas X. įsibėgėjęs apšmeižia inteligentus: „tuli inteligentai bedieviai — sako jis — dergia ir išjuokia kunigus, bažnyčios mokslą, apeigas ir maldas“ . . . „nesidrovi biaueraus melo, apmaudingų liežuvių ir apklepojimo“ . . .

Toks teismas (sudas) Kunigo X. būtų baisus, didei nužemintų inteligentus, bet tik tuomet, jeigu tas teismas būtų paremtas ant teisingų pamatų. Bet štai kaip motyvuoja tą savo atsiliepimą Kunigas X.: „kas, sako, *per fas et nefas* mažina kunigų autoritetą, tas kenkia katalikystei“, *ergo*: dagi tas kenkia katalikystei, ką mažina kunigų autoritetą „*per fas*“, t. y. daleistinu, teisingu būdu, arba kitaip

sakant: kas parodo žmonėms kunigų blogus darbus, nors ir ant to jie būtų užsipelnę, t. y. būtų blogus darbus papildę; žodžiu sakant Kunigas X. suriša kunigų interesus su interesais katalikystės. Išgirdę tokį keistą atsiliepimą, mes išdrįstame paklaust Kunigo X.: „ar katalikystė Lietuvoj nėra kartais pavirtus į kunigų interesą?“ Kaip-gi galima būtų išaiškinti tą drąsų — sakykim tiesiog cinišką — reikalavimą, kad nebūtų aprašinėjami blogi kunigų darbai, kurie „mažina kunigų autoritetą“? Į ką paverčia Kunigas X. katalikystę, jeigu jis ją panaudoja pridengimui blogų kunigų darbų?! . . .

Berods, aprašymas blogų kunigų darbų mažina kunigų autoritetą, pastato juos blogoj šviesoje, mažina jų įtaką ant žmonių, išrauja iš širdies guodoną, išsitikėjimą, atšaldo tikėjimą, sumažina prisirišimą prie Rymo-katalikų bažnyčios, palengvina išvirtimą į pravoslaviją ir tt. Bet kas čia kaltas, kas už tai atsako: ar kunigai, ką blogai elgias, ar tie ką apskelbia tuos darbus, ar „katalikystė“, kuri duoda kunigams tiesą vadinti save „Dievo tarnais“ ir reikalauti, idant visuomenė jų nesudytų?*) Mums rodos, nereik daug aiškų, kad šaltinius pikto reikia jieškoti pačiam kunigų gyvenime. Jau viens toks viešas atsiliepimas Kunigo X. parodo, kad kunigai ant pirmos vietos stato savo interesus ir su ramia sąžine tuos interesus pridengia katalikystės interesais.

Dabar kiekvienam gali būti aišku, kodėl Kunigui X. nereik motyvų, apkaltinant inteligentus už „bedievybę“: kiekviens žino, kad lietuviškuose laikraščiuose yra aprašinėjami tarp kitko ir blogi kunigų darbai — o tai jau esąs aiškus darodymas „bedievytės“ ir griovimo katalikystės.

Be to Kunigas X. parodo, kad tas, ką „mažina kunigų autoritetą, kenkias ne tik katalikystei, bet ir lietuvytei“. Jis sako: „širdyse mūsų žmonių katalikystė neatskirtinai yra susipynusi su lietuvyte, ir kas kliudo katalikystę, tas laikomas yra už priešą lietuvytės“.

Kunigas X., begindamas kunigų autoritetą, savo karštyje užmiršo net istoriją. Kaip-gi galime sakyti, kad katalikystė „neatskirtinai“ yra susipynusi su lietuvyte, jeigu lietuvytės ideja atsirado da nesenei (ypatingai nuo 1883 m.), o katalikystė tapo perkelta į Lietuvą jau 1386 m., taigi mažne 500 metų pirm atsiradimo „Auszros“. Beto Kunigas X. užmiršo, kad katalikystė tai religija internacionališka nieko bendro su tautų reikalais neturinti, kad geriausi katalikai gali būti praščiausiai lietuviams, kad geras lietuvis gali būti ir ne katalikas.**)

Teisingiaus būtų pasakyti, kad katalikystė Lietuvoj yra susipynusi su lenkyste, o ne su lietuvyte, nes ne tik Vilniaus vyskupystės vyriausybė, bet ir daugelis kunigų platina lenkystę. O kas-gi yra platinimas lenkystės Lietuvoj, kad ne darbas, priešingas lietuvytei? Platinimas Lietuvoj lenkystės eina greta su persekiojimu lietuvytės, su mindžiojimu po kojų lietuvių tautiškų jausmų ir tiesų. Apie tai liudija ne tik seni, bet ir nauji faktai, dagi pačių kunigų

*) žr. „Kame logika ir teisybė?“ („Uk.“ Nr. 6—7 š. m.)

**) Mus kunigai arba nežino, arba ignoruoja tą faktą, kad Prūsų Lietuvoj gyvena apie 200 000 lietuvių-liuterių; teip-gi ne mažai yra protestantų ir Didž. Lietuvoj (ypač kalvinų).

apgarsinti. Šitai kun. Šapara apskelbia, kad Kalviečiams (Trakų pav.) prašant paskirti jiems kunigą lietuvių, administratorius Vilniaus vyskupystės taip atsiliepus (lenkiškai): jei nemokate lenkiškai ir nesuprantate, tai nedidelis daiktas: nevaikščiokite bažnyčion ir į išpažintį, aš uždarysiu bažnyčią, o parapiją priskirsiu prie kitos — tai ir bus galas!*)

Bet maža to: platintojai katalikystės Lietuvoj paskutiniame laike ėmė drausti skaityti lietuviškus laikraščius ir knygas, motyvuodami savo pasielgimą tokiu jau budu, kaip ir Kunigas X., t. y. identifikuo-dami savo ypatiskus reikalus su reikalais katalikystės. Žinoma, ne visi raštai kenkia kunigams (katalikystei), todėl ne nuo visų reikėtų draust žmones, bet mūsų „kunigėliai“ skaito tik lenkiškus, arba maskoliškus raštus, lietuviškų raštų nepažįsta ir nežino, koki iš jų yra „geri“, o koki „blogi“, arba, anot „Tėvynės Sargo“, „nemoka atskirt pelų nuo grūdų“; todėl vieton drausti žmones tik nuo „blogųjų“, jie prakeikia visus lietuviškus raštus, visą dvasišką Lietuvos turtą, visą Lietuvos apšvietimą. Kiti iš kunigų daėjo net iki to, kad ėmė draust žmonėms skaityt maldų knygas, sakydami, kad jos esančios „jaunų kunigų rašytos“.**)

Kaip-gi išaiškyti mums Kunigas X. tokį apsėjimą Lietuvos kunigų? Ar jis sutinka su katalikystės mokslu, ar ne? Jei sutinka, tai lietuviystė būtų priešinga katalikystei, o katalikystė - lietuviystei, ir tarp šitų dviejų kultūros srovių ne tik nebūtų ryšio (kaip mano Kunigas X.), bet būtų antagonizmas; jeigu-gi persekiojimas Lietuvos apšvietimo nesutinka su katalikystės mokslu, tai tie kunigai, ką persekioja lietuviškus raštus, pasirodytų kaipo tarnai Mamono, kurie savo interesus yra pastatę augščiaus už katalikystės interesus, arba — tiesiog sakant — yra monopolizavę katalikystę sau ant naudos.

Kaip vėl išaiškyti Kunigas X. politiką Vilniaus vyskupystės vyriausybės, kuri už svarbesnį daiktą laiko praplatinimą lenkiškos kalbos lietuviškose parapijose, negu praplatinimą Dievo žodžio ir iš-ganymą dušių kelių šimtų tukstančių lietuvių-katalikų? Kas čia kaltas: ar tie, ką jieško sau prigulinių tiesų, ar tie, ką mindžioja tas tiesas po kojų, ar tie, ką aprašo apsėjimą dvasiškosios valdžios, ar pagaliaus tie, ką apskelbia žinias? Pagal supratimą Kunigo X. šiame atsitikime būtų kalti tie, ką aprašo dvasiškosios vyriausybės darbus (tokiu budu į skaitlių „bedievių“ yra patekęs ir kun. Šapara!), o ypatingai tie, ką tuos darbus apskelbia raštuose.

Atsiliepiamas Kunigo X. apie „bedievytę“ inteligentų primena atsiliepiamą valdžios apie „maištininkus“: valdžia tokiu pat budu aiškina pasirodymą priešingų valdžiai raštų ir tokius raštus vadina „paskviliais“, „apmaudingu liežuvavimu“ ir „apklepojinimu“; valdžiai teipgi rodos, kad nebūtų „piktų“ raštų, tai eitų viskas gerai, kaip kad ėjo ikišiol, o šiaip galinti viešpatystės tvarka sugriuti, galys kilti maištas, nelaimės . . . Kunigas X., kaip ir valdžia svietiškoji, malonėtų užčiaupti burną korespondentams, uždėti cenzurą ant laikraščių, palikt žmones tamsybėj, kad tik nereikėtų atsisakyt nuo tų privilegijų,

*) žr. koresp. „Iš Vilniaus vyskupystės“, pusl.

**) žr. „Platinimas Dievo žodžio Lietuvoj“ („Uk.“ Nr. 4—5).

kurias kunigai iksiol yra turėję, kad galima būtų „ganyti savo aveles“ teip, kaip jie iksiol yra ganę — be kontrolės kitų, be kritikos jų darbų, be visuomenės sūdo.

Pabaigoj savo atsiliepimo Kunigas X. kviečia inteligentus susitaikyti su kunigais ir stato labai originališką sąlygą: inteligentai turi mesti „bedieviškus akulorius“, „ne erzinti kunigų už menką ką“ ir imti žiurėti ant jų teip, „kaip juos mokino jų motinos“, arba, kitaip sakant, užmiršti tą viską, ką yra išmokę gimnazijoje ir universitetuose ir sugryžti prie motinų „nekaltybės“: šventai tekėti į kunigų skelbiamą mokslą, laikyti juos už Dievo tarnus, turinčius raktus nuo dangaus, čysčiaus ir pragaro, akiai jų klausyti, viską aiškinti Dievo valia, o Dievo rustybė stengtis nukreipti nuo savęs gausiomis aukomis ant Dievo stalo

Mat kame tunas idealas inteligento - kataliko!

Sancta simplicitas!*)

Quasi-Fantazija.

(I vietą pasikalbėjimo.)

Tyla apie mane. Tamsi naktis juodomis, negyvomis akimis žiuri pro langą ir varo į galvą tokias-pat juodas, kaip ji pati, mintis. Neišsakomas ilgėjimas pagriebė visus jausmus ir varinėdamas juos iš vietos į vietą, nesuteikia visoje plačioje pasaulyje priglaudos ir nusiramino. Tik ausis gauda kokius neaiškius balsus, kurie iš tolo, tolo, per daugybę miesto sodnų nakties tamsybėmis plaukia prie manęs. Nerami gyvenimo banga užia ten toli, tai nepaprastu skambėjimu smulkučių arkliams parištų barškalėlių, tai važių trenkimu į gatvės akmenis, tai visa audra linksmų žmonių balsų . . . Tie atgarsiai lenkia mintis į paprastus gyvenimo takus . . . verčia grįžti iš neapimamos erdvės prie siauro žemės ratelio, . . . prie žinomų vietų, pažįstamų žmonių, prie jų kasdieninių rūpesčių ir linksmybių . . . o karti ir prie savo „aš“ . . . Žmonės linksminasi, o aš viena, viena . . . toli nuo visų jų linksmybių . . . O jug šiandien užgavėnės! Kodėl toks priminimas spaudžia man šiandien širdį? Ar ne visuomet teip buvo? Ar aš prie to nepratusi? Bet kas čia?! Girdžiu žingsnius?! . . . Ar-gi kas būtų ir mane šiandien atsiminęs?! . . . Bet vis-gi įeiti negalėtų. Jug duris pati užrakinau, o tarnaitė kitą raktą išsinešė. Ji išėjo prie savųjų. Jai ten linksma, tai greitai negrįš. Bet ištikrųjų įėjo! Tarytum pažįstamas! . . . Bet negaliu prisiminti . . .

— Tamsta — taria į mane skambančiu melodišku balsu, o jo akis žiuri teip rimtai ir nepaprastai, juog iškarto supratau, kad jis tai vienas iš tų retų svečių, kurie kaip koks geras įkvėpimas aplanko žmogų, nesivaržydamos nė storomis sienomis, nė sunkiai apkaustytomis durimis.

*) Kaip priesagą prie šių dviejų straipsnių galime nurodyti da trečią — „Kame logika ir teisybė?“ („Uk.“ Nr. 6—7 š. m.). Red.

— Žiurėk tamsta į mane — šnekėjo virpančiomis iš skausmo lupomis, ir neišsakomas užsivylimas skambėjo jo žodžiuose — Žiurėk! Aš girtas! . . . aš nieko neišmanęs pusgalvis . . . — bet pasergėjęs mano nusistebėjimą, kaip ir išgąstį, dėl jo tokio netikėto apsilankymo, nutilo. Ranka pertraukė per augštą baltą kaktą ir gražias galias akis, kaip ir ką prisimindamas, kaip ir busdamas iš sunkaus slėgiančio sapno ir vėl pratarė?

— Dovanok tamsta! Mane teip sujudino! Teip žmonės neišsakomai užgavo, juog visai užsimiršau! Nepasisakiau dar tamstai, kas aš. Klaidą savo šiuo atitaisau: esu Varpas — čia dar pažiūrėjo man akvyvai į akis ir persitikrinęs, juog supratau, kas jis toks, traukė toliau:

— Pas žandarų viršininką šiandien pokilis. Iš paskubos užmiršo jis užrakinti savo portefeuille'į. Buvo ką-tik mane sučiupęs pas vieną akcyzninką. Mano likimas tamstai žinomas. Piktiau žmogūdžio turiu slėpties su prakilniomis mintimis, dorais užmanymais ir troškimais ir tai vis vien dėl tos priežasties, kad išreiškiu juos vargdieniams priklausančia, o didžiunų paniekinta ir užmišta kalba Bet šikart pasisekė nevidonams nematant išslįsti. Senei jau troškau pasikalbėti, susiprasti su prakilnesniais tautiečiais . . . Jug paėmėm į rankas žiburį, geisdami išvesti brolius iš tamsybių ir nužeminimų . . . Už likimą milijonų ateitis pareikalau nuo mūsų atskaitos . . . Pasirįzome atlikti milžinišką darbą, kiekvienas netikęs mūsų žingsnis vieton švieson, gali tamsybėn ir vargan minią nugramzdinti . . . o męs patįs prieblandose skęstame, vos apgrauboms taką susekdami — Čia sunkiai atsidusęs, paskendo mintyse, o aš bijodama nuliudusį užgauti ir-gi tylėjau.

Ilgą laiką pamąstęs, tarsi kovodamas su skaudžiais atminimais ir liudnais prityrimais, karčiai nusišypsojo.

— Visųpirm nuėjau pas kunigą, stropų darbininką. Bet vos spėjau ištarti savo vardą ir paaiškinti siekį savo apsilankymo, kaip jis mane nuo galvos iki kojų pervėrė piktomis akymis, bet susilaikydamas, savo piktį švelnumu pridengdamas, čiauskėjo:

— Mano mieliausis . . . ar ne męs pirmi jieškojome susipratimo? . . . ar ne męs pirmą žingsnį padarėme? . . . O ką pelnėme? . . . Į akis svietiškiejie su mumis politikauja . . . apsimeta draugais . . . o už akių, su savo sėbrais, platina tik bedieviškus raštus, ardančius senus papročius ir amžius tvėrusią tvarką . . . O mūsų idealai jug nėra teip nepasiekiami . . . *Tarnaukite Lietuvai! Ir už tai, lietuvišką duonelę valgydami, nutreškite savo kaulais numylėtą žemelę.**)

— Dovanok jo mylista, bet už gyvenimo siekį pastatyti sau nu-trėšimą nors ir labiausiai numylėtos žemelės, vargiai kas šiandien užsigeis. Tokį siekį ne idealu, bet tik skaudžiu pasityčiojimu iš jo galima pavadinti. — Bet, matytis, jo mylista, prie prieštaravimo nepartęs, šokosi ant manęs užsidedęs:

— Žinoma, kad kuriems tik rupi sostus griauti, Rymo galybę mindyti, kunigus darkyti . . . tiems kiekvienas išmintingas darbas iš-

*) Žinyčia Nr. 3. pusl. 40, eilė 7, 8, 9.

rodo pasityčiojimu . . . Bet aš sakyčiau, kad kam mūsų idealai netinka, tą geriausiai pagydytų koks parapijos prabašcius marškinėlius pakėlęs ir su rykštele tėviškai pašmaikštęs!*)

Jo mylistos žodžiuose pasigirdo tiek noro išpildyti savo patarimą, kad man, įpratusiam vien mintymis ir žodžiais kovoti ir nėkuomet prie kitokių įrankių nesigriebusiam, nebeliko nieko daugiau, kaip išsinešinti. Pykau ant savęs, ko man reikėjo lįsti prie dvasiškiųjų. Juog iš kalno galėjau žinoti, kad kunigijai tikras žmonių apšvietimas ne galvoje. Galėjau jug teip-gi žinoti, kad kunigija, įsitikėjusi į formas ir dogmatus, atsiliks atstokai nuo žmonių progreso, žengiančio kas-kart greičiaus prie minties ir ypotos laisvės . . . Bet vis-gi negalėjau tikėtis susitikti ant slenksčio 20 amžiaus su tokiomis pažiūromis, kokias išgirdau . . . Bet pagaliaus ne čia pasaulės galas, tariau sau ir nuėjau pas žinomą inteligentą tautietį.

Priėmimas šaltas, bet ir šeiminko budas lėtas. Nesulaukdamas atsakymo ant savo pirmų žodžių, ėmiau kalbėti apie rimtas ir svarbias priedermes, kurios užgula ant pečių šių dienų inteligentų-lietuvių.

— O-o-o! sustenėjo šeiminkas numodamas ranka. Jums jau niems išrodo, kad viską pasieksite, ko užsigeisite . . . bet pagyvenę persitikrėsite . . . anot anos rytiečių pasakos . . . kad . . . o-o-o! . . .

— Kad nuo trijų dešimčių metų žmogaus supratimą galima priilyginti prie asilo, paskui prie šunies, pagaliaus prie bedžionės? . . . Ar-gi ištikrųjų butų toki rimta tamstos pažvalga ant žmogaus gyvenimo . . . ir tai tuomet, kaip visa žmonija vis augščiau stengiasi iškelti doros ir mokslo vėliavą . . . Ar ištikrųjų jūs vyresniejie broliai neturite mums nieko daugiau suteikti iš savo gyvenimo patyrimų ir žmonių pažinimo . . . nieko daugiau, kaip aną pasaką, žeminančią žmogaus vardą? . . . ka-ka-ka . . . — išsiveržė man kartus juokas, lįpęs prie dušios, kaip rndis prie geležies.

— O-o-o! . . . stenėjo šikart jau balsiau šeiminkas, paraudęs kaip kurkinas, net uždusęs iš piktumo — o-o-o! — ką čia juokingo radai?! Toki pasaulės tvarka buvo ir bus! —

Mano akis prilipo prie šnekancio veido, pamažu slinko ir per stovylą, akyvai žiūrėdamos kiekvieną mažmožį, bet kaip nusistengiau, nieko tame žmoguje, iš paviršiaus nežmoniško, priminančio keturkojus sutvėrimus nepasergėjau . . . juo labiau stebėjau iš jo tokio dvasios palinkimo, bet dar sykį savo gyvenime persitikrinau, juog nėkuomet negalima pažinti žmogaus dušios iš jo išveizdos.

— O-o-o! — atsiputęs sustenėjo vėl šeiminkas — jums jau niems tik rupi — flu-flu-flu —! Viskas greitai! Viskas umai!

— Ne! nerupi mums greitumas, nė umumas, tik ir į keturkojus virsti nesiruosiamo. Patįs save tobulindami prie šviesos, prie laimės skiname sau takus, be pailsio tolyn žengdami, kovoje ir darbe spėkas sendami, silpnesnius remdami . . .

— Teip, teip, jums išrodo, juog filiantropija išganys tėvynę — išsišoko kitas, turbūt svečias, kurio pirm nebuvau nė pasergėjęs.

*) Tėv. Sarg. NNr. 4 ir 5, pusl. 45.

— Filiantropija?! — sušukau nustebeš.

— Kaip-gi? — Gal dar savo žodžių užsigisite?! o tuomet ką manei, kalbėdamas, kad liaudis klausys vien tų, kurie jiems riebesni kąsni suteiks? — šaukė apsiputojęs nepažįstamas.

— A! — atsiminiau. — Minėdamas tame atsitikime lašinius ir riebę kąsni, aš vien norėjau nurodyti mūsų žmonių tamsumą, jų nesupratimą, kas jiems priešas, kas draugas, o visai neteip, kaip tamsta . . . —

— Vis jūs geriau žinote už kitus . . . Vis jums karščiauotis! — šaukė vėl nepažįstamasis, o šeimininkas pritarė išskleisdamas rankas:

— O! o! o! Ramumo nėra nuo tų rėksnių! Piemens susirinkę karščiuojas, o rimtiems žmonėms reikia nukentėti. —

— Ar piemens kalti, kad Lietuvos rimtų žmonių smagenis juos apleidžia, įsikundamos į beždžiones, asilus ir *tutti quanti* keturkojus? — mečiau dar tik klausimą ir nieko daugiau nelaukdamas atsiduriau ant gatvės sumišęs . . . užsivilęs, bet kaip prigul tikram optimistui dar nevisai nusiminęs. Tariau sau, juog Lietuvoje ne vieni vyrai. Gal su moterims geriau man seksis susiprasti. O jug atsirado ir diplomuotų . . . Apsisukau ir paskubinau prie vienos iš tokių. Kelyje maščiau dar sau: pas moteris vis jausmai ima viršų, jos negali neprijausti tėvynės vargui, o protą išsilavinusios tik aiškiau matys, kokiais keliais nelaimingai tarnauti, iš vargo kelti. Ir ištikrųjų, pirmas įspūdis mano apsilankymo pas mokytą lietuvaitę buvo puikus. Prasijuokė linksmi, užgirdusi mano vardą, užprašė sėstis ir pati atsisėdo šalyje, šlamėdama šilkais ir meiliai šypsodamos. Dagi popierosą išėmus iš lupų užgesė. Maniau, juog už tai tą padarė, kad ir mažiausias niekniekėlis neatitrauktų atydos nuo mūsų teip svarbaus pasiūnekėjimo. Nors kartą pasijutęs prilankesnėje atmosferoje, giliai įsirėmiau į minkštą supančią kedę ir tartum užmiršęs žandarus, jų pinklus, mūsų inteligentų metampsychozą, kunigų smagenių netvarką ir kitus gyvenimo nesmagumus, linksmi pratariau:*)

— Nors pirmą sykį apsilankau pas tamstą, bet nuo karto jaučiu, kad mano širdis trauks mane čia dažniau . . .

— Ka-ka-ka! — prasijuokė šeimininkė, rodydama nuo popierosų truput pageltusius dantis. Toks juokas, nežinau kodėl, bet visai nepaglostė mano jausmų, nusistebėjęs užklausu:

— Ko čia buvo juoktis? . . . Ar iš manęs?

— Žinoma — balsiai šlamėdama šilkinėmis rankovėmis, atrėmė man augšto mokslo lietuvaitė. Nors širdis man apmirė iš nusiminimo, bet dar išdrįsau užklausti:

— Kodėl? Kodėl? . . . Kodėl aš teip juokingas?

— Aš nesakau, kad tamsta butumei juokingas. — Išgirdau aiškiai, kaip nuo katedros tartus žodžius, kuriems nuolat kaip dainai fortepijonas pritarė šilkinų ir mašastinių rubų šlamėjimas — bet tik tamstos norai juokingi. Ar-gi mums baigusiems akademijas, universitetus, susidėti su tokiais kaip tamsta . . . Draugaukis su tokiais, kaip pats esi . . . ir čia ranka nurodė vaikų ugį maždaug 12, 11, 10 metų.

*) Tėv. Sarg. NNR. 10—11 psl. 18.

— Dar nevisai užsivylęs ir vis dar įtikėdamas į moterų širdies gerumą, išdrišau ištarti:

— Bet man rupi tėvynės pasikėlimas —

— Vienas to neįvykdysi, nė tokie draugai koks pats esi nepadės. Rimtų darbininkų jug neturite . . . užgirdau vėl žodžius tartus profesorišku tonu.

— Tai kodėl tie neprisideda, kurie geriau išmano? Kokį vardą duoti tokiems žmonėms? . . . mečiau klausimus be tvarkos, jusdamas tokį skausmą širdyje, tarytum kas ten šaltą geležį įkišęs, ramiai ją į dalis skirstinėtų.

— Tuoj karšciuotis reikia, — žinoma, ką-gi daugiau darys tokie? — užgirdau škart sykiu su profesorišku tonu ir skaudų pasityčiojimą. Per trumpą laiką šeimininkė užsiėmė užžibinimu poperoso. Paskui kelis sykius išleidus per dantis tirštų rukų kamuolių ir pasupusi liemenį, tarsi giliau užsimąstyme, tarsi skęsdama svajonėse apie augštus, sunkiai įvykdomus gyvenimo idealus, ėmė šnekėti:

— Pakėlimas tėvynės ir man rupi. Aš jau senai pasižadėjau (bet laiko vis truksta), nuvažiuoti kur ir pasiteirauti apie pintų išdarbių amatą. Išmokyti žmones pinti visokias gražias kedes, duoklelius, jug butų labai naudinga.

— Na, o mokyti skaityti žmonių nereikia? Nereikia, kad jie susiprastų? Prabustų? — vėl klausiau.

— Aš neprieštarauju, juog viso to reikia, ką tamsta mini — juokėsi tuščiu juoku lietuvaite — netik to, bet dar daugybės, daugybės kitų dalykų reikėtų — bet aš noriu vaišioti laisvėje po šią pasaulę. Aš pati bijaus kalėjimo ir užtai, jeigu prisidėsiu prie išleidimo raštų, tai tik visai legališku . . .

— Jug ir raštams rašyti reikia žmonių — mečiau dar žodžius, o širdis mano virte virė.

— Žinau! žinau! — šypsojosi lietuvaite, — bet tuoj surimtėjusi pridėjo — Apie pintus išdarbius aš visai rimtai svajoju —

— Leisi tamsta man ir nepertraukti sau tokių svajonių — tariau prieš ją nusilenkdamas ir išėjau. Vėl atsiradau gatvėje dar su sunkesnia galva ir su tokia apkartusia širdimi, — tarsi muilo paragavęs. Prisiuostęs gardžių popierosų rukų, prisiklausęs minkštų šilkų šlamėjimo ir kietų žodžių apie reikalus tėvynės, užsigeidžiau reališkės medegos ir stačiai nukeliavau į Elesdės susirinkimą. Bet bėgdamas nuo vilko, pataikiau ant lokio. Vos spėjo mane pažinti, kaip pakėlė tikrai pragarišką truksmą: vieni tuoj užgiedojo man: — *Requiescat in pace!* — Kiti šaukia: girtas, ant kojų nepastovi, svyruoja į visas šalis! — Norėjau teisintis, šnekėti. Niekas neklausė! Šaukė tik: — Svyrudamas tarp dangaus ir žemės pats savęs nenumanai, ką-gi gali kitiems suteikti. Šalin su juo, — šaukia kiti — Jis didžturčių interesus gina! . . . Žinoma teip geriau užsimoka! —

— Ar ištikrųjų mano troškimus, mano ilgų metų triusą ir neįsiskomą vargą ir kovas tauta pati tik teip suprastų?! — klausė į mane kreipdamas nuliudęs jaunikaitis ir didelis skausmas kilnojo jauną jo krutinę . . .

Pasikėliau, norėdamą jį nuraminti, paguosti, nurodyti ant priangančios kartos, kuri, kaip jaunos atžalos miške, linksmina širdį,

kerodamos vietoje senųjų, išvirtusių ir sukirmijusių kelmų . . . kaip staigu raudonsiulių gauja įsiveržė . . . Tuoju apsupo nelaimingą jaunikaitį ir man grasino:

— Tamstos laimė, kad ji vieną pas tamstą radome! Jeigu būtų buvę daugiau ir tamstą kart suimtumėm.

Paskui nelaimingos aukos ir jos budelių, durims užsivėrus, išvydau stovintį nusiminusį namų sargą ir savo ištikimiausią tarnaitę, kuri, kaip pasirodė, senei jau buvo sugrįžusi. Abu mat lietuvii.

— Kodėl? Kodėl įleidote, man pirmiau nors žodžiu žinios nedavę? — kreipius aš prie jų su išmėtinėjimu.

— Labai čia mėg žinome, kas jis toks ir ko čia buvo! . . . užgirdau atsakymą iš nusiminusių žmonių lūpų.

Šventasis varpas.

Iš kroatų gyvenimo.

I.

Rasi atmenate mūsų šventojo varpo gaudimą?

Senukai atmena jį gaudžiant kiekvieną šventadienį. Mums-gi tik syki tekė jį girdėti mūsų susipratimo ir prisikėlimo dienoje.

Jau niekad paskui mums teip šviesiai saulė nešvietė, kaip aną dieną. Jokių balsų teip saldžiai neskambėta, kaip tada mūsų ginklų. Turkai pabėgo likdami paskui save tik kraują šlakus ir balas ant mūsų gatvių ir laukų.

Tris mėnesius buvome laisvi!

Bet klasta ir prakeiktas išdavikas išiskverbė tarp mūsų. Išsiskirstė tie, kuriems broliais priderėjo buti; nusilenkė tie — kuriems reikėjo tvirtai stovėti.

Ir dabar esame Guseino agos*) kruvinose rankose.

II.

Senei jau nebėra šventojo varpo. Turkai bijojo jo.

Iš pradžios uždrandė skambinti — paskui uždarė jį.

Jis buvo lyg arelis su nulaužtais sparnais ir išrautu liežuvii.

Bet uždarytas kartais stebuklus darė — atsiliepdavo.

Išgirdęs jį gaudžiant pirklys krautuveje sustodavo, artojas ant lauko paliaudavo jaučius varęs, piemuo užmiršdavo savo bandą ir visi įsiklausė į tą saldujį, pilną atminimų balsą, stovėjo . . .

Rasi ištikro jis gaudė?

Sako, buk visuose Kroatijos kraštuose, ant augštų kalnų, plačių slėnių, kiekvienuose net urvuose buvo girdėti jo balsas.

Naktį išgirdę jį gaudžiant subrendę vyrai pašokdavo iš miego, dėjo šarvus ir susirinkę kur vienoje vietoje spaudė savo rankas. Tik aušrai auštant išsivaikščiodavo vėl po namus.

Ir tai atsitikdavo nekartą — užtat turkai ryžos jį išnaikinti.

*) Ponas, viršininkas.

III.

Jie ištirpdę šventąjį varpą primušė iš jo daug pinigų. Tie pinigai blizgėjo lyg tigro akįs ir turėjo tokį skambesį, kurs šiurpuliui perimdavo dušią.

Ir kur tik pasirodydavo šitie pinigai visur kroatų širdyse sukurdavo neapykantą prispaudėjų.

Visados, kada nusidirbę žmonės atsisakydavo mokėti mokesčius, visados, kada norėdami nusikratyti prispaudėjus darydavo maistus — prie maistininkų ir kurstytojų atrasdavo iš šventojo varpo padarytus pinigus.

Tie pinigai netik Kroatijoje, bet ir kituose agos prispaustuose kraštuose žadindavo ir sukeldavo žmones.

Persigandę turkai susizgribo jų įjėskoti — išnaikinimui.

Atradę naktį plaukė ir skandino juos upių gėlmėse.

Vienok visų surinkti neįstengė.

IV.

Ant juodo žirgo su aukso blizgančiu balnu ir kamanomis joja per miestą Guseinas-aga. Jį lydi augštieji viršininkai puikiai apsitaisę.

Ant gatvės žmogaus nematyti. Visi miesto gyventojai pamatę Guseiną-aga skubiai slepiasi į namus ir duris sandariai uždaro. Bijo jo, lyg giltinės.

Guseinas-aga dar jaunas, bet išblyksciusio veido. Jo akįs baltakioja, lupos šaiposi baisiai.

Jisai mąsto apie gražiąją Iligą — Kroato dukterį.

Negali užmiršti, kad jį atstumusi, nenorėjusi tekėti, bet dar neslėpusi savo neapykantos, pasibaisėjimo

Sit jis jai atkeršysias: jau tėvą ir penkis brolius įmetė kalėjiman. Šiandien-gi suims ir prievarta atveš jam ją

Bet kodėl jis liudi? Kodėl veidas jo apsiblendęs?

Dangus toks skaidrus, nuo kalnų vėjas pučia gardų žolių kvapą. Jug pažįstamos tos žolės ir tie kalnai, kur mažas budamas laipiojo ir žaidė su kitais, kaip jis tada, nekaltais kroatų vaikais.

Jam artinantės prie Iligos namų iš užkampio pasirodė jaunikaitis su pliku kalaviju. Guseinas-aga užželgęs šovė į jį.

Pataikė į krutinę — bet kas iš to? — kulka atšoko, jaunikaitis stovėjo. Agos tarnai suėmę drąsuolį pažino Andrių, Iligos sužieduotinį. Jisai stovėjo ties turkais su užriesta galva nieko nebojās.

Nustebintas Guseinas stabtelėjo.

— Stėbuklas — tarė: aš vis teip geidžiau matyti, kaip Dievas stėbuklus daro.

Palydai, apjėškoję Andriaus drabužius, rado pinigą, kulką atmušusį.

Guseinas tik pinigą pasiėmęs jojo toliaus. Jo galvoje įvairios mintįs rėmės.

V.

Vakaras. Dideliame puikiam kambarėje silsis Guseinas-aga apsuptas savo dvariškių. Jie lošia, geria, juokias — tik vienas jaunas aga akis įsmeigęs į varinį pinigą dumoja.

Po valandėlės lyg atbudęs metė jį į marmulinę aslą. Pinigui suskambėjus, visi pakėlė galvas.

— Tai šventojo varpo skambesis — tarė Guseinas — Ar jums pažįstama jo pasaka?

Ir vėl metė pinigą. Balsas atsimušė aidu iš visų kraštų didelio kambario.

— Suskambėjus tam varpui — tęsė aga: to krašto gyventojai kroatai išvarydavo turkus Dar man mažam esant Mano tėvas sušaukęs jaunuomenę, užtaisęs šautuvą, nuėjo miestan . . . Mano tėvą vadino Jonu Narsiuoju! Jis buvęs vienos kalniečių kroatų giminės viršininku

Aga lyg per sapną, išlengvo, pertraukdamas kalbėjo ir kaskart tankiau metė pinigą į aslą.

Dvariškius šiurpulsyš ėmė — jie persigandę tylėjo.

— Kiekvienas kalnas — sakė Guseinas-aga: atliepdavo varpo šaukimą ir ant visų takų pasirodydavo apšarvoti vyrai. Nuo kalnų matėm miestą, užiantį nuo šaudymo, dumų, réksmo Turkai bėgo Arklys zovada bėgdamas vos tik išnešė iš miesto vartų prisilenkusį prie balną pašą Kas šovė Jis puolė nuo arklio, tikt koja užkliuvo kilpoje, ir arklys vilko . . . Te skamba, te gaudžia, šventasis varpas!

Nustebę ir persigandę dvariškiai klausė agos švaitalo, nedrįso nė pasijudinti.

Pro atvirą langą pinigų skambesis išsiveržė miestan, ten atsimušdamas į murus ir namus plėtojos ir pervėręs kiekvieno žmogaus širdį žadino apsnudusius ir nusiminusius.

— Ir antrą sykį turkai buvo atėję. Užmušę tėvą, suėmę sunų — augino. Iš karžygio sunaus padarė linksmųjį spagą,*) prie kurio nėra nė tikybos, nė Dievo — jis tikt žudo ir kankina Rasi negirdit šventąjį varpą gaudžiant? Jis šaukia: deja, veidmainiui! deja savo brolių budeliui!“

Vėl stebuklas! Svaitojančio agos šauksmą pasklydusį pro langą miestan kaip aidas atliepė šimtas krutinių.

Užmas koks lyg audra artinos. Apsupo rumą, papurtė sienas, durys sutrupėjo. Žmonių burys išsiveržė į vidų. Pirmas ėjo Andrius su kalaviju rankoje.

Guseinas-aga tarė jam:

— Sustok, drauge, ir paklausyk! Mano tėvu buvo Jonas Narsusis. Jo sunus pats įveiks nugaluoti turkų agą. Tau lieku šitą kalaviją.

Ir Guseino ranka nesudrebejo sau širdį perveriant.

Pagal gudiškos apysakos parašė N.

*) Taip vadinasi turkų raitorius.

Korespondencijos.

Iš Vilniaus vyskupystės tapo mums atsiųstas vertimas (iš rusiško) akyvo rašto kun. Šaparos, kuris parodo liudną padėjimą lietuviškųjų parapijų Vilniaus vyskupystėje. Šitai išistas vertimas to rašto:

Apskelbimas

*Vilniaus Rymo-Katalikų Dvasiškajai Konsistorijai Lidos
Vikarijaus kunigo Šaparo nuo visų lietuvių.*

Mano didžiai lenkiamoji augštesnėji dvasiškoji valdžia antrą kartą atstatė mane nuo lietuviškųjų parapijų klebonystės: Kalvių (Trakų pav. ir dekanato) ir Labonarių (Švenčionių pav. ir dekanato) ir paskyrė baltarusiškųjų parapijų vikariju, nors aš nesu niekuo prasikaltes.

Nepaisydamas to ir visumet budamas paklusnus dvasiškajai vyriausybei, lygšioliai kentėjau ir tylėjan, tik Dievui pavedžiau savo nuoskaudą ir laukiau patogesnio laiko, kad atvirai apskelbčiau savo kančią. Štai toks laikas atėjo.

Dvasiškoji valdžia atakliai atmetė Vilniaus lietuvių prašymą, 4 spalį d. 1898 metais rašytą. Nuo to laiko aršiai ėmė persekioti lietuvius kunigus, spausiti visus lietuvius, nuolatai niekinti jų rituališkąją (bažnyčios) kalbą. Pritruko lietuviams kantrybės. Pati dvasiškoji vyresnybė priverstė juos atvirai, stačiu keliu, įieškoti visuose atvejuose teisybės. Taigi ir aš pasiryžau nuolankiai atsikreipti į ją ir, maldaudamas ją teisybės, apreikšti savo nuoskaudas ir kančias.

Pirmą kartą atstatytas nuo klebonystės iš Kalvių buvau pas musų vyskupystės p. Administratorių, norėdamas ypatingai pasiteirauti ir su juo pasikalbėti dėl mano atstatymo. Tada kunigas Administratorius prie manęs ir prie kunigo Šekeno, keturiems Kalviečiams su sąžonomis prašant jo paskirti jiems kunigą lietuvių ir leisti melstis Dievui Kalvių bažnyčioje prigimta kalba, t. y. lietuviška, taip atsiliepė (lenkiškai): „mano mieli, jei nemokate lenkiškai ir nesuprantate, tai nedidelis daiktas: nevaikščiokite bažnyčioje ir į išpažintį; aš uždarysiu bažnyčią, o parapiją priskirsiu prie kitos — tai ir bus galas,“ o į mane atsisukęs tarė: „jei tu drįsi da lietuviškai kalbėti su žmonėmis, tada aš tau atimsiu kunigystę.“ Tai atsitiko liepos mėn. 1897 m. Verkose.

Toks Administratoriaus — tuomet kandidato į vyskupus — pasiėlgimas ir atsakymas didžiai pažeidė mus, kaip stabu ištiko, o man, tada da jaunam kunigui, visai nepratusiam ir niekuo neprasikaltusiam, ypač giliai į galvą įsidėjo. Tas atsitikimas buvo didžiausia priežastis, todėl paskutiniu laiku aš, baltarusiškųjų parapijų kunigas, pirmą Druijos vikarijus, paskui Graužiškių klebonas, patapau nebetikusiu silpnu žmogum, kaip jįs sakytumėte, tai yra litvomanu, nors aš nustojau buves lietuviškųjų parapijų kunigū.

Toliaus, nēr ko stebėtis, jog kartais jaunieji vikarijai ne visai gerai elgiasi: juos dažnai ištvirkina ir sugadina, matyti, seniai klebonai, kurie yra visoko par-teke, turtingi, gudrūs, veidmainiai, kai-kurie turį šeimyną (pačią, vaikus*) ir kunigų dekanų rūpesčių apdovainoti medaliais ir orderiais. Familias omnium si-tacuisse philosophus fuisses, t. y. kad užslėptumei visų šeimynas filiozofu pataptumei. Bet aš, budamas lietuviškųjų parapijų klebonu visai ir niekuo nesu prasikaltes, taigi nepriderėjo mesti į mane apkaltinimo akmuo, kaip Išgany-tojas sako.

Augščiaus minėtoji istorija sako: *discite vos omnes, qui iudicatis terram, quomodo gerendum sit vobis cum juvenibus, et non jacete primilapidem, cum et ipsi sitis etiam homines peccaminosi, t. y. visi mokykitės, kurie teisiatė (sudijatė) šalis, kaip privalote elgtis su jaunaisiais kunigais, nemeskite pirmi akmens, kadangi patįs esate taip-pat nusidėję žmonės. Taigi galima drąsiai tarti: „vastatione vastata ist terra et non est juvenus, praesertim nostris temporibus, t. y. šalis niokote suniokota ir jaunumenė papiktinta, ypač musų gadynė.“*

Pasakyta: „mylėk savo artimą, kaip pats save.“ Tuotarpū nepildo to: priešingai, matyti ir girdėtis visur ir daugelis atsitikimų patvirtina, kaip dvasiškoji vyriausybė baisiai persekioja, varžo ir niekina visą, kas tik yra lietuviška. Visur girdžiu, kaip lenkai vadina mane ir visus mano tautiečius litvomanais. Bet dovanok,

*) Vertėjo paaiškinimas.

dovanok, jiems Viešpatie, tą nuoskaudą ir aptarimą, nes nesizino ką kalbą ir ką darą. Aš visai ne litvomanas, aš esu kaip ir kiti lietuviai. Ar norite žinoti, iškur pakilo tariamoji litvomanija, koks aš pirma buvau, o koks dabar? Atvirai pasakyti visą teisybę, nieko neslėpdamas, nes atėjo laikas man kalbėti. Litvomanija, jeigu ji yra šioj pasaulėj, pagimdė poliomanija arba lenkomanija. O aš, kaip augščiau parodyta, šiuo bei tuo sužeistas ir aklas nusidėjusios žemės keleivis, besėdįs šalyj kelio, kuriuoėjo mielaširdingasis Samaritas, aš šaukiąs ir meldžiąs susimylėjimo, quod et consecutus sum, paskui ji irėjo atsikėlęs.

O dabar aš nemokąs kalbėti Maižiešius, silpnas piemenėlis Dovydas, gaunąs Viešpaties avis, uolus pildytojas įstatymų, įieškąs visur, pas visus ir visame siaurus teisybės, anot vieno gerbiamojo mūsų dijecezijos Praloto: „verus Israelita Mar do cheus, in quo non est dolus neque aliqua fraus, t. y. ynas Izraelita Mardochejus, kuriame nėra nė vyliaus nė kitokios veidmainystės, aš besėdįs prie savo giminietės (Lenkijos) durų, maldaująs ir be atlaidos prašąs jos susimylėjimo ir teisingo elgimos su nuvargintais ir baisiai iš visų šalių prispaustais mano broliais lietuviais.

Taigi atsimindamas žodžius: „prašykite, o bus jums duota, klabinkite, o bus jums atidaryta“ — kreipiuosi į augštesniąją dvasiškąją valdžią ir nuo visų lietuvių vardo nuolankiai prašau ją būti teisinga mums; be to prašau visus gerbiamusius pralotus, kanauninkus, dėkanus, klebonus, vikarijus, žodžiu sakant, visus kunigus teiktis mokyti vienas kitą artimo meilės: kas Ciecoriaus — Ciecoriui, kas Dievo — Dievui; kas lietuviu — lietuviui, kas lenko — lenkui. Lietuviams dukite pilną jų prigimtosios rituališkosios kalbos laisvę Dievo namuose, o kunigams prisakykite užlaikyti ir saugoti tą laisvę. Skirstykite ir siuntinėkite lietuvius kunigus tik t a i į lietuviškiasias parapijas, o lenkus — į lenkiškiasias ir baltrusiškiasias. Toliaus prašau butinai patarti ir net viešai prisakyti visiems gerbiamiemsiems dėkanams, klebonams, filialistams ir vikarijams grynai lietuviškųjų parapijų neniekinti ir nepersekioti prigimtosios lietuviškosios kalbos, o priešingai, laikyti visas maldas, kaip antai: Evangeliją skaityti, pamokslus sakyti, visas Sv. Sakramentų apeigas apvaikščioti, giedoti rožanėlių ir kitas bažnyčios giesmes, prigimtąją, rituališkąją „lietuvišką kalbą“, o grynai lenkiškose ir baltrusiškose parapijose — leukiškai.

Jau XX. amžiaus civilizacija, apšvietimas ir politika reikalauja, idant visa dvasiškoji valdžia prisilaikytų tokios tvarkos ir žiurėtų teisybės. Jei augštesnėji dvasiškoji valdžia teisingai elgsis su visais, tada kaip bematant išnyks tarp mūsų neapykanta: poliono — arba lenkomanų ir litvomanų. Tas ir jis — litvomanų, o tu, anas ir jįs — visi lenkomanai. Tuomet visai išnyks negeistinas tautų jūrtimas, prasidės abiejų tautų meilė ir bus santaika tarp dvasiškių, užstos bažnyčiose ramybė. Tada išties bus galima pasakyti šiais žodžiais: „O quam bonum et jucundum est habitare, fratres, in unum!“ t. y. kaip gera ir malonu gyventi, broliai, vienybėj. Tada išvys visos pasaulės giminės, juog mėst tikrai esame Vieno Dievo Tėvo sūnų!

O kitaip esant reikia bijotis, idant Viešpats Dievas, mūsų puikybe, atkaklybe ir kitokiais mūsų nusidėjimais užrustintas, nesiteiktų atsiųsti mums pikaus ir atkaklaus Faraono, Galijato, Amono ir Oloferno buties.

Užbaigdamas šitą savo „apskelbimą“ nuolankiai prašau visus šio mano apskelbimo skaitytojus: nesistebėkite, jog aš esu status, atviras — ir drąsus rašyti — aš nenoriu veidmainauti, nes Dievas baudžia puikiuosius ir atkakliuosius, o savo malone apdovanoja nuolankiuosius ir nuskriaustuosius. Dažnai Viešpats laiko už reikalingą daiktą nužeminti turtų pertekusius šios pasaulės galiunus, o išaugštinti vargšus, elgėtas ir neteisingai prispaustuosius.

Lidos vikarijus kun. Ignasius Sapaaras.

Nr. 606.

12 spalį 1902 m. Lidos miestas.

Šis apskelbimas — rašo p. Vanagėlis — buvęs pasiūstas dabartiniam diacezijos užveizėtojuj kun. Pranckunui, kursai iš tokios kunigo skundos buvo nemažai pasipiktinęs. Sausio mėn. šių metų kun. Šapara, kaipo nenuorama, tapo perkeltas iš Lidos į Jivją, teipogi baltrusišką parapiją.

Šiauliai. Kauno rėd. šimet nedaug ką svarbaus atsitiko per šv. Kazimiero, Lietuvos patrono šventę.

Nekurios mokytinės gimnazijos norėjo susitarti, kad nė viena — bent iš vyresniųjų klasių neateitų tą dieną ant lekcijų, bet didesnė dalis mokytinių nesutiko.

Panedėlyj 3 kovos 4 ponios p. Š-ė, Sv-ė, St-ė ir G-e teipgi p-lė N-ė nuėjo pas direktorių prašyti, kad išliuosuotų mokytines ir mokytinius nuo lekcijų, nors tik iki 12 val., bet direktorius pasakė, kad to nėra pasakyta gimnazijos tiesose ir jisai negalys išliuosuoti. Ponių norėjo prašyti ministerio per telegramą nuo direktoriaus vardo, bet tas nesutiko. Vienok jos nusiuntė telegramą nuo vardo tėvų besimokinančiųjų. Tą pačią dieną (3./III.) atėjo direktorius į mergaičių gimnaziją ant penktos lekcijos ir visose klasiose pasakė, kad nors nekurių motinos buvo atėjusios prašyti išliuosavimo, bet jisai negalys to padaryti, nes to nėra parašyta gimnazijos tiesose, ir jei kokios mokytinės neateisiančios į kliašą busiančios sunkiai nubaustos. Žinoma, visos pabijojo bausmės ir atėjo.

4./IV. sv. Kazimiero, Lietuvos patrono dienoj, mokytinėms viską liepta dirbti. Mokytinės prašė, kad išliuosuotų jas nuo lekcijos rankų darbų; bet perdėtinė atsakė, kad jokios šventės nėra ir jeigu būtų šventė, tai visos būtų buvusios atleistos. VII. kl. teipgi buvo darbų lekcija. Mokytinės nenorėjo paišyti ir neatsinešė tam tikrų prietaisų, bet visoms buvo duota ir be ceremonijų liepta paimti darbą.

Mokytinės tvirtina, buk atsakymas ant telegramo atėjęs 4./III. utarninke 12 val. ant direktoriaus vardo; bet mokytinėms nieko nepasakyta apie tai, ir nežinia, koks buvo ministerio atsakymas.

Grybautoja.

Starpolėje (Senapilėje, Suv. g.) yra vienintelis visame sviete kunigų Marijonų klioštorius, įsteigtas XVIII. šimtetyje. Jie nešioja baltus rubus ir tuom atsiskiria nuo kitų kunigų. Kaip girdėt, dabar jau baigiasi Marijonų dienos. Valdžia nutarusi 3 užsilikusius paskutinius Marijonus perkelti iš Starpolės į kokią kitą klioštorių, o klioštoriaus vietoje padaryti paprasta klebonija, dalį-gi klioštorinių triobių pavesti bene mokykloms. Tai gi Marijonams galima jau rašyti posmertinį atminimą. Lietuvai jie labai mažai gero padarė per šimtą ir kelias dešimtis metų savo gyvenimo, užtatai jie visi buvo aklai prisirišę prie lenkystės ir per lenkmetį 1863 m. keletas jų tapo maskolių valdžios ištremti į Maskoliją ar į Siberiją. Pasilieka po jais Starpoliškiams atminimui gana gerai pastatyta ir aptaisyta murinė bažnyčia, gerai aptvertas bažnytinis šventorius ir kapinės — daugiausiai kunigo Senkaus rūpesčių viskas padaryta. Beto, kasžinkas patarė vieną kartą išleisti perspausdintą išnaujo kunigo Brundzos Lementorių. Tai yra turbūt vienintelis kunigų Marijonų lietuviškas darbas. Teisybė, reikia pripažinti, kad didelė diduma kunigų Marijonų buvo vis mažo mokslo.

Ant bažnyčios viršaus esąs klioštorinis arkyvas, apie dvejetas vežimų apdulkėjusių supelėjusių papuvusių knygų, rašytų ir spausdintų, kurios guli didelioje netvarkoje. Kad kas peržiūrėtų, gal ir rastų šį-tą akyvo iš praeties vietinės.

K.

Londonas. Kun. Šlamas, kaip matoma iš jo paliktų dokumentų, surinko 840 svarų sterlingų (8400 rub.) bažnyčiai nupirkt, išleido-gi iš viso 102 svarų sterl. (1020 rub.) advokatui ir 125 sv. sterl. (1250 rub) į skolą, taigi 227 sv. sterl. (2270 rub.) iš viso. Tuo tarpu bažnyčia

turėjo prekiuoti 770 sv. sterl. (7700 rub.) Kokių-gi būdu pasidarė 625 sv. sterl. (6250 rub.) skolos?!

Rodos, ir tamsiausias negali tikėti į pertikrinimus kun. Šlamo šalininkų.

Malunas.

Iš Latvijos. „Latweešchu Awizes“ Nr. 23 š. m. patalpino nekroliogą Ansio (t. y. Jono) Lerkio — Puškaičio, mirusio 17 (30) d. kovo.

Lerkis-Puškaitis darbavosi 20 metų su viršum kaipo geras mokytojas Džukstės kaimo mokyklos (netoli nuo Jelgavos) kaipo rinkėjas latviškų pasakų ir patarlių ir kaipo rašytojas apysakų.

Teko man matyti jo surinktų pasakų ir patarlių 4 knygas. Jo apysakos paimtos iš latvių gyvenimo praeities su žmonių kalba ir tipais. Atspausdino jas „Austrumas“, neužilgo išeis tos apysakos teipgi skyrium su autoriaus paveikslu ir biografiškai-kritiška įžanga.

Užbaigsiu pranešimą, paduodamas trumpą curriculum vitae, išrašęs iš Nr. 23 „Latweešchu Awizes“.

Ansio Lerkis-Puškaitis gimė 21 d. rugpiučio 1859 metuose Taleniekių Cyvuliuose (Kuršė). Mokinosi Talsų pavietinėje mokykloje, paskui, pasimokinęs Džukstėje pas vargamistrą Veidemaną išdavė Irlavos seminarijoj mokinio kvotą (ekzameną) ir buvo vienus metus mokinio pagelbininku „Annas“ dvaro mokykloje. Paskui, atvykęs už mokinio į Džukstės Lanceniekių mokyklą, apsivedė ten 1882 metuose ir darbavosi kaipo užveizėtojis mokyklos, mokiniojaus jaunosios kartos ir darbininkas ant tautiškos dirvos su viršum 20 metų.

Atminimas apie jį negal žuti latvių tautoje. *Latvių draugas.*

Peržvalga raštų.

Davatų gadzinkos ir šėip linksmos dainos. Surengė Liepuks. Geriausiai susisėkė Liepukui datatų adynos, kur jisai pamėgdžiodamas „šventasias“ adynas išjuokia datatkas.

Pradėkime laiminti datatkystės stoną
Su liežiuviais išplakim nuo svieto šėtoną;

— — — — —

Prisidirbkim sesytės mes visokių pletkų
Ir atlikim kaip reikia darbelius datatų.

Kitos linksmosios dainos parašytos teip, kad jas nėra už ką nė girti, nė peikti, ot teip sau dainapalaikės ir viskas. Gaila tiktai, kad p. Liepuks nepasirupino apie grynumą liet. kalbos, tad nebutų patekę į jo eiles: *pletkos, cnata, mandrumas, džiegorukas, viera, čėsas.*

Lietuvos administracija. 72 puslapiai. Pažiūrėjęs į užgalvį šitos knygelės, kiekvienas pamislįs, kad autorius kalbės čion apie musų „administraciją“: gubernatorius, pavieto viršininkus, vaitus, staršinas, policijantus ir tt. Teip ir patsai autorius žada daryti „prakalboje“ ant 3 puslapio, o jau ant 4 puslapio „įžengime“, nežinia del ko, pradeda kalbėti apie pažinimą tiesų, painiodamas į tai Kristų, Anosių, Kaiposių, Pilotą. Toliaus, ant 5 pusl., eina jau „kronologija“, kur surašyti vardai Lietuvos kunigaikščių. Toliaus kalba apie šunadvokačius, išguldinėja turinį apysakų: 1. Šunadvokatis — parašyta pagal

Ožeškieņ, 2. Antanas pakaušis — Dėdės Atanazo, 3. Pavogti arkliai ir Mendelis didgalvis. Visos tos apysakos neturi nieko bendro nė su „Lietuvos administracija“, nė nepaaiškina jokių tiesų. Pabaigęs apie Šunadvokačius ant 18 p. autorius pradeda kalbą, „ar dera socializmas Lietuviams“, ir atranda kad reikia kovoti tikrai su dvarponiais, kurie vieni tik pas mus „yra kapitalistai ir žmonijos skraudikai.“ Ta neapykanta dvarponių eina jau per visą knygutę. Apie dvarponių pasielgimus su ukininkais kalba straipsnyje „Iš Panevėžio apskrčio“, tas pat ir atsitikimai Sotų ir Šiaulių apygardėje ir kituose panašiuose. Knygutėje yra keli lenkiški dokumentai, kurie pagal autorių turi turbūt parodyti nedorus pasielgimus dvarponių su ukininkais, bet viskas tas teip supainiota, juog sunku suprasti, ką nori darodyti tos knygutės autorius. Knygutė (jau visiškai nesuprantama dėl ko) užsibaigia straipsniu apie „bilijušą“, kur autorius vadina bedieviais tuos kunigus ir šėip žmones, kurie priešinasi paskirstymui didelių parapijų į mažiukes. Jeigu kam ir pakaks kantrumo perskaityti 72 puslapius to keisto ir neskanus šiupinio, tai skaitytojas tikrai nesupras, dėl ko tą visą autorius užvadino „Lietuvos administracija“ ir dėl ko jisai nepasistengė aiškiai parodyti, ko jisai norėjo rašydamas šitą knygulę.

Sofoklis. Antigona. Tragedija. Vertė J. Š. Išleista P. Nėrio kaštais. Jeigu sunku suprast ką norėjo išreikšti autorius „Lietuvos administracija“, tai da sunkiaus suprasti, dėl ko p. Nėris nepasigailėjo kaštų atspausdinti, o p. J. Š. — laiko versti tą mums pakolaik visiškai nereikalingą veikalėlį. Sofoklis rašė Antigoną 441 m. pirm Kristaus gimimo, kada gyvenimo sąlygos buvo visiškai kitokios, negu dabar. Siandien niekam iš lietuvių nė į galvą neateis statyti ant scenos tą tragediją, nes mums jinai netinka. Jeigu p. Nėriui rodosi, kad lietuvių diduomenė skaitydama Antigoną įgis žinias apie senovės grekų gyvenimą, — tai jisai labai klysta: skaityti ir suprasti ją gali tikrai tas, kurs jau supranta grekų gyvenimą. Tokios knygutės, kaip „Antigona“, „Epikteto aforizmai“, „Vienas iš mūsų tur apsviesti“ ir „Savišelpystė“, daro mums dvigubą blėdį. Vieną, kad žmonės turintieji laiką rašyti ir pinigus knygoms išleisti, suvartoja juos ant niekam nereikalingų daiktų, kada galėtų naudingai juos sunaudoti, o antrą (kas yra svarbiau), mūsų kaimietis, užmokėjęs pinigus už Sofoklį ar Epiktetą ir nieko iš jų nesupratęs, mes jas šalin ir jau ant ilgo nustos noro bandyti skaityti kitas lietuviškas knygetes, nes jam pasirodys, kad visos jos teip rašytos, kad kaimietis jų nesuprastų.

Lietuviškas Albumas. II. ir III. laida. Išleistas kun. Miluko. Apskritai imant Albumas daro gerą įspūdį, gaila tikrai, kad lietuviški tipai paimti iš vienos tik Suvalkų gub. Iš Kauno gub. yra viena tikrai „žemaitė su palmiečiu“, o Kauno gub. didelė, tipų galima daug paimti, matomai nebuvo kam juos rinkti. Į skyrių literatų dyvinu budu visiškai nepateko Donelaitis, už tai nemažai patilpo kunigų, kurių visas užsitarnavimas tame, kad išvertė kokią tę menką knygpalaikę iš syetimų kalbų. Abelnai imant kunigams labai pasisekė, begalo daug jų albume patilpo. Pasisekė teipogi ir nekuriems svietiškiems, kaip antai Mikšui, kuris pagal mano nuomonę čion visiškai nereikalingas. Perdaug pasisekė ir a. a. Petru Matulaičiui, kuris gyven-

damas neuždirbo ant to, kad net 2 fotografijas albume talpinti. Užtai nėra čion keliolikos teipogi už lietuviškus dalykus nukentėjusių vyrų, kuriems gal būtų geistina į Albumą patilpti.

Kas ir kiek gali pirktis žemės Lietuvoje. Parašė Užugirietis. Gerai parašytoje prakalboje autorius daro palyginimą terpu kitų viešpatysčių, spaudžiančių užimtas svetimas tautas, ir terpu Maskolijos. Kitos tautos nors ir spaudžia svetimas joms priklausančias tautas, bet daro tai teip, kad anas galutinai nepragaišinti, visiškai kitaip daro Maskolijos vyriausybė. Norėdama apmaskolinti lietuvius ji nežiuri nė ant to, kad savo „politika“ ji gamina ekonomiską pragaištį slėgiams. Toliaus minėtoje knygelėje eina ištraukos iš atvirų ir slaptų Maskolijos vyriausybės įstatymų, iš kurių matyti, kaip ji palengva mažina tiesas lietuvių — katalikų pirkt žemę, norėdama palengvinti ateiviams maskoliams įsiveržti į Lietuvą. Siekis vyriausybės labai aiškus. Lietuvoje nesant kam pirkti žemės (nes lietuviams nevalia per 60 desiatiinių), anoji atpigs, ir maskoliai ateiviai galės pirkti jos pusdykiai

Dr.

„Укишкасис Календорюс 1902 метамс. туринтѣмс 365 дѣнас.“ (Išleistas Suvalkuose 1902 m. spaustuvėje Šeinmano, in 4°, turi 49 pusl.)

Apart kalendorinių žinių jame nėra jokio literališko turinio. Išleido jį buvęs Suvalkų mokyklų direkcijos viršininkas Čebotarevas, pragsarsėjęs tuo, kad nuo kaimo mokiniojų reikalaujavo, idant tie net ir savo šeimynoje (su pačia ir vaikais) maskoliškai kalbėtų. Ant „Kalendoriaus“ padėjo 100 rub. ir visai be reikalingai, nes su jo išleidimu teip susivėlino, joguei tasai išleidimas pasirodė 1902 metams besibaigiant ir terpu žmonių nė kiek neprasiplatino. Ale gal p. Čebotarevui visai ir nerupėjo to kalendorpalaikio tolymesnis likimas. Kiek galima numanyt Čebotarevas norėjo tiktai prieš savo „načalstvą“ pasirodyt, koksai jis yra geras „obrusitelius“: mat iki jam nė vienas direkcijos viršininkas (Suvalkų) išleidimu lietuviškų knygų neužsiėmė.

Apart to kalendoriaus da teko man matyti kitą lietuviškai maskolišką knygutę tos pačios fabrikos, tai yra vertimas Puškino pasakos „(казка о рыбахъ и рыбакѣ — Пасака ане жувинника пр жувелѣ“ (Viena pusė maskoliškai, kita — lietuviškai. Spausdinta Suvalkuose pas Brinmaną 1902 metuose, in 8°, 17 pusl.). Kaip girdėt, aną kalendorpalaikį sutaisė nekursai lietuviai, kaimo mokyklos mokiniojas, Grabauskas. Mat vargšas, prasikaltęs kuo pirmiaus prieš savo viršininką Čebotarevą, tuo savo darbu vėl norėjo į jo malonę įsigerbti. Ar pasisekė jam tai, nežinau, bet pinigisko pelno jis už tai jokio negavo; ale gėda jam už tą darbą nuo visų gerų žmonių pilnai priguli.

Labai liudna matant, kaip daug yra terpu lietuvių šiaudadušių žmonių, kurie, rodos, su pamėgimu laizo kojas ir rankas savo budieliams, kad tik pelnyti nors menką anų malonę. Da biauoriaus, kad toki lietuviški „inteligentai“ nesidrovi dėl savo pelno pardavinėti abelnus lietuviškus reikalus. Jug aišku, kad kas prideda ranką prie įvedimo „graždankos“ į lietuviškas knygas yra išdavėju Lietuvos!

Patėmytinas dalykas, kad žmogus pastojęs į kokią-nors maskolišką tarnystą pamažu (kiti ir staigu) nustoja dalies savo doros — jis

23

pasidaro valdininku, nebežmogum jau. Gal ir turėjo tiesą d-ras Pietaris (Savasis) apysakoj *Keidošių Onutė* („Tėv. Sarge“) velyti lietuviams teip auginti savo vaikus, idant jie nereikalautų paskui tykoti nuo valdžios kokios-nors vietos. Toksai pasitikėjimas ant maskoliškos tarnystos ne tik ką retina lietuvius Lietuvoje priversdamas juos keltis į Maskoliją, bet ir šėip mažina žmogaus apsukrumą — žydai jug negauna už „činovnikus“, vienok neprapuola; ar negalėtume ir mes be činovnikyščių apsieiti?

R. U. D.

Šis-tas apie mus studentus.

Kad sutinka lietuvis inteligentas kitą savo tautietį, teip-gi inteligentą, ir jeigu jie dar nėra pabaigę mokslo, — tada neatbutinai vienas kitą paklausia: kur jis mislija, pabaigęs mokslainę, apsigyventi, ar nemislija pasilikti Lietuvoje? Ir tuojaus prasideda darodynėjimai, kaip tai yra gražu ir geistina likti tarp savųjų, paaukauti savo jaunas spēkas ir mokslą ant platinimo tarp žmonių apšvietimo, doros ir rimtesnių pažiūrų ant gyvenimo.

Bet daugumas studentų nesidarbuoja, teisindamos, kad nepabaigę mokslo, jie negalį darbuotis, nes, girdi, galima už tai papulti į nagus policijos; dabar, girdi, tiktai reikia mokytis tykiai ir ramiai, o jau pabaigus mokslą ir apsigyvenus Lietuvoje pradėti darbuotis ant naudos tautiečių. Žinoma, labai gerai būtų ir teip padaryti, bet man rodos, kad tie, kurie žada pradėti darbuotis tiktai pabaigę mokslainę, stengiasi tuo vien tik pridengti savo tinginį, baimę ir silpną dvasią, ir šitai dėlko: labai abejotina, kad žmogus, jau universitete bijąs policijos, umai nustotų jos bijojęs, gavęs diplomą, šiltą vietelę, pačią, o gal ir vaikus. Ir iškur pas jį umai atsirasčių tiek drąsos? Iš kur tas noras darbuotis? O su baime dabartinėse sąlygose mažai ką naudingo galima padaryti. Universitete būnant, man rodos, dar lengviaus galima darbuotis: nei tau pati, nei vaikai, — ir drąsos daugiau, ir kraujas dar karštesnis, ir mintis liuosesnė! Paskui-gi gali viskas kitaip virsti. Ir dėlto, apskritai, sunku tikėti tiems ponaičiams, kurie su pasididžiavimu kožnam tvirtina: „męs mislijame Lietuvoje apsigyventi!“ — o dabar bijo ir nosį iškišti, kad koks policijantas, arba „pedelis“ jos nenukastų. Labai galimas daiktas, kad męs apsigyvėsimė Lietuvoje, bet klausimas, ar atnešime tuo savo gyvenimu naudą žmonėms dvasišką, budami jau universitete tokiais tinginiais ir bailingais. O gal męs tiktai rupšimės apie savo delmoną? Bet iš to kitiems žmonėms mažą naudą: lietuvišką duoną moka valgyti ir svetimtaučiai. Ir jeigu męs turime didesnę dorišką tiesą už svetimtaučius apsigyventi savo krašte, tad turime ir duoti daugiau už juos tam savo kraštui.

Skaitytojas, žinoma, supranta, kad aš kalbu tiktai apie nekurias atskiras ypatas. Pagal tų ypatų nuomonę, atnešti savo kraštui naudą labai lengva: reikia, girdi, tiktai apsigyventi tame krašte, — ir šaltinis visokių mylistų kris iš jų lupų ant žmonių. Tolesniais-gi klausimais: ar mokės jie darbuotis, kaip ir kokią naudą jie atneš žmonėms — jie neužiėma.

Gal skaitytojas netiki, kad terpu lietuvių-intelligentų yra tokie lengvapročiai ir nayviški žmonės? Bet tą matyti noris ir iš sekancių

faktų: kad paskutiniuose metuose nekurie lietuviai papuolė į kalėjimą, atsirado keletas jų neva geriausių draugų — vienos nuomonės ir minties, kurie, matomai, pradėjo trauktis į šalį ir tilti. Kam čia, sako, teip save kliudyti: bukime protingesniais ir atsargesniais. Pasakoja, atsiradę ir toki, ką bijojo parašyti sėdėjusiems kalėjime nekalčiausios įtalpos laiską. Kada paskutiniame studentų sukilime ir lietuvių keletas nukentėjo, kiti lietuviai studentai, „protingesnieji“ ir „rimtesnieji“, kalbėjo: „žinoma, tas judėjimas labai gražus, reikalaujama studentų teisingi, bet vis-gi mūsų lietuvių mažai yra, — tas krutėjimas lietuviams nenaudingas, — geriaus bukime tykiais ir ramiais, nes gali dar iš universiteto išvyti; pabaigę-gi mokslą galėsime puikiai darbuotis dėl tėvynės.“ Ir teip manydami iškalbinėjo tiems, kurie liko išvaryti. Matote, pagal tų vyrų nuomonės, be diplomų buk suvisai negalima darbuotis dėl tėvynės (o gal užginta?!). Bet man rodos, kad tie vyrukai tiesiog iš baimės teip kalba. Su diplomais, žinoma, daug skanesnę duoną valgyti galima, bet dėl žmonių gero darbuotis galima puikiai ir be diplomų; diplomus jug atneša didesnę naudą pačiam savininkui, negu kitiems. Diplomas, be abejonės, geras daiktas, bet vis-gi ne apie jį vieną tiktai mums reikia rupintis. Dėl visoko pažūrėsime, ar didelę naudą atneš jie ateityj, ramiai iš-tupėję dabartinį laiką universitete ir gavę tiktai diplomus. Antra, man rodos, klaidinga yra nuomonė, kad tas studentų judėjimas mums lietuviams nieko nereiškia. Politiškai mes esame dalis Rusų viešpatystės, ir kiekvienas krutėjimas joje turi ir mūsų gyvenime vertę; nemažius ir studentų krutėjimas, kuriuo teip yra dabar užimta valdžia. Juk jeigu iš visų pusių pradėti tą valdžią kušinti, tada lengviaus nuo jos galima ką-nors ir išgauti. Dėlto tas krutėjimas turi vertę ne tik Maskolijoje, bet ir pas mus, — ir reikia tiktai mokėti naudotis iš tokių prajovų. Studentai-gi, kurie mano priešingai, pasirodo netiktai blogais nukentėjusių studentų draugais, bet ir prastais politikais. Aš tikiu, kad ilgainiu tokie judėjimai atneš ir mums didesnę naudą . . .

Dabar pridursiu porą žodžių apie mus studentų veikalus.

Tuli studentai — lietuviai, norėdami atnešti naudą savo tautai, užsimanė rašyti apie bakterijas, infuzorijas ir kitus vabalėlius — naudingus ir pavojingus. Susirenka, budavo, keletas žmonių vieną nedėdinį ir kalbasi: „Ką tu, Jonai, parašei?“ — klausia Jono. „Apie bakterijas piene!“ — atsako rimtai Jonas ir pradeda skaityti savo veikalą. Ateina antras nedėldienis: „Ką tu, Petrai, parašei?“ — „Apie bakterijas ligų!“ Ateina trečias nedėldienis: „Ką tu, Jokubai, parašei?“ — „Apie bakterijas ore ir vandenyj!“ Ateina ketvirtas nedėldienis . . . vėl bakterijos . . . Tiesiog nekurie, matyti, užsikrėtė tomis bakterijomis. „Tai kam jūs, vyrai, rašote apie tas bakterijas?“ pasidrašinę užklausia koks-nors Kaziukas lietuviškų bakteriologų. „O kaip-gi?“ atsako jam tie: „juk tai svarbus klausimas ukininkams: jie žinos, kad tas jų pienas, tai ne bet-koks pienas, bet dar-gi ir su bakterijomis; kad tas oras, kuriuo jie kvėpuoja, nepaprastas oras, bet teip-gi yra pilnas bakterijų ir t. t., — ar tai ne svarbu ir naudinga apie tą viską žinoti?“ „Tai nors atspaudinkite,“ — sako Kaziukas, priešginis: „o dabar tiktai vien rašote ir rašote!“ — „Ir atspaudįsime, butinai atspaudįsime!“ — atsako ruščiai lietuviški bakteriologai,

kišdami už ančio savo veikalus, nes numano naudingumą atliktos pri-
dermės.

Nežinau, ar atspandė iš tų vyrų kuris-nors savo bakteriolo-
giškus veikalus, bet žinau teisingai, kad apie nelaimingas bakterijas
nekurie rašė ir dabar dar rašo. Kilsta klausimas: kam tos bakterijos
reikalingos? Ar jau jos tokie didi mūsų priešai arba bendrai? Gerai,
žinoma, žinoti ir apie bakterijas, bet žmonės tikrai žinos ir daugiau
nieko: praktiškos naudos iš to jiems nebus. Aš tuo nesakau, kad
moksliški straipsniai yra suvisai nereikalingi: mokslas butinai reika-
lingas, tiktai, žinoma, ne vienpusiškas. Ištikro juokai ima, matant,
kaip keli vyrai prakaituoja iš priežasties bakterijų, — rašo, rašo,
o pasekmių to rašymo nematyt. Ar nerodo tai mūsų nemokėjimą dar-
buotis ir mažą vienpusišką išsilavinimą. Jau kad rašyti apie bak-
terijas, ar ne geriaus butų pajieškoti kitokių jų veislių. Ar negali
mūsų garsūs bakteriologai išrasti bakterijų tinginio, bakterijų, gim-
dančių žmogų baimę ir apatiją prie darbo, ir išrasti būdą jų nai-
kinimo. Ne pro šalį butų išaiškinti žmonėms apie bakterijas, vargi-
nančias ukininkus ir darbininkus fiziškai ir dvasiškai, apie bakterijas,
gimdančias tarp jų vargus, nelaimės ir prispaudimus, ir bakterijas,
šelpiančias turtingus ir prijauniančias jiems. Tokių bakterijų-parazitų
mūsų bakteriologai, atgręžę savo atydą, ištikro daug užtėmytų ir galėtų
su nauda aiškinti žmonėms pavojingumą tų bakterijų ir būdą jų nai-
kinimo. Ir darbas tas jiems labiau pasisektų, nes panašios bakterijos
labiau butų žmonėms užmatomos ir suprantamos, kaipo labiau pavo-
jingos jų ypatiskam ir socialiskam gyvenimui. Ne pro šalį bus pri-
minus, kad ir tarp mūsų pačių yra ne mažai bakterijų netiktai apatijos,
bet ir girtuoklystės, kuriomis atskiros ypatos yra labai užsikrėtę,
labiausiai tarp R. ir iš dalies D. studentų (apie kitus miestus ne-
žinau).

Délto - tai negana žinoti, kad mes turime apsigyventi Lietu-
voje, bet reikia dar žinoti, kaip Lietuvai naudą atnešti, ir jau iš
anksto pratintis prie darbo, o nesėdėti sudėjus rankas ir svajoti apie
ateitį savo garsių darbų arba rašyti apie bakterijas. O jeigu rašyti
apie „bakterijas“, tad pirma prigulėtų rašyti apie blogas ir pavojingas
socialiskam žmonių surėdimui ir gyvenimui, ir tiktai paskui, išnaikinus
blogas, pradėti rupintis apie užvaisinimą gerų, nes neišnaikinus blogų
geros nesiplatys.

Jonas Barzdyla.

Maskolijoj' gyvenantiems lietuviams.

Kame jūs gludot', jauni mus vyrai,

Kad teip tėvynę retai aplankot'?

Ar jums patiko Rusijos tyrai?

Ar su kolegoms čierkelėms trankot'?

Ar jūs paklydot miškuos Gudijos

Ir jumis meškos seniai sugavo?

Ar jau teip toli nuo Žemaitijos,

Kad sunku leistis į kampą savo?

Turbut gyvenat daugesnei mieste,

Meškų nebijot', o nei tolumo,

Bet rasi laukiat', kad jums užkviesti?

Gal prisigėrėt' gudų meilumo?

O mažu daili ir dvyli gudė,

Ar balta „liaška“ širdin įdurė

Ir jos ramumą seniai pražudė?

Ar į jqs guštą jau įsikurė?

Įspėti bijom, nors dvasiai rupi,

Bene pamėgot' jqs Maskoliją,

Ir apie Volgos krantus nutupe

Beveik užmiršot' jau Žemaitiją?

Ne! Su Lietuviais, kurie apšviesti,

Tas niekad buti suvis negali:

Jiems visą svieta, kad reikt' apskriesti,

Mislyj' regėtų jie savo šalį.

Gylus.

Gandas nuo „saviškių“.

Ikšiol męs sudydavome inteligentus, iškeliavusius į Maskoliją plautinti augštesnę kultūrą, neišklausę visai jų balso. Teisybė reikalauja, kad ir mus „pabėgėliai“ viešai atsilieptų. Męs turime po ranka du autentišku „pabėgėlių“ rašytu laišku, kuriuodu čion iš dalies atkartojame.

I.

Balsas iš Turkestan.

Ilgą laiką aš beveik nieko nerašiau į laikraščius; ilgai beveik savis nesikalbėjau su savo viengenciais, nes gyvenu svetimoje šalyje; net kocktu man dabar išlįsti iš podangčio, po kuriuo tiek laiko tunojau; da baisiaus pasirodyti laikraščiuose dėlto, kad bangu supykinti tokius visąžinančius skaitytojus, kaip Žmogutis (žr. „Varpo“ Nr.1—95). Bet apsimislijęs apie kiekvieno iš mūsų pareigas ir atsiminęs, kad daugumas „Varpo“ skaitytojų, kaip kitur visi žmonės neturi pretenzijų, kad viską, kas yra ant pasaulės, žinotų, drįstų siųsti jiems siokias tokias žinias apie žmonių gyvenimą tolimam nuo Lietuvos krašte. Rašysiu apie taip vadinamą Turkestaną šalį . . .

(Iš „laiškų iš svetur“.)

Taigi, jei kas iš pabėgėlių nerašo į laikraščius, tai nereikia palaikyti už bloga: viena, jie „gyvena svetimoj šalyj“ ir netur apie ką rašyt, antra, jiems „kocktu išlįsti iš po dangčio“. Autorius „laiškų iš svetur“ vis-gi „išlindo iš po dangčio“, surado medegą ir ėmė rašyt, bet . . . energijos išteko tik keliems laiškam parašyt; pradžios be pabaigos „Varpo“ redakcija nepatalpino, ir „Varpo“ skaitytojai negavo patirt „apie žmonių gyvenimą tolimam nuo Lietuvos krašte“. Gaila!

II.

Balsas iš Siberijos „taigos“.

Mielas dėde! Nuo pradžios gegužės mėnesio lig pabaigos rugpjūčio šių metų aš drauge su sudžia važinėjau po taigą ant pakirtų sudo dienų, o parkeliavęs atradau apart kitų ir jusų laiškelį: labai aciū.

Peržiurinėdamas minėtą laiškelį pasirupinsiu duoti atsakymą ir šį-tą patėmyti iš savo pusės, t. y. duosiu teip pavadinamą „pasiteisinimą“. Sakot, kad Dievas leido žmogų ant visos žemės ir savo mylistas išbarstė po visą žemę dėl to, kad žmogui nereikėtų svajoti po visą žemę, kad kiekvienas gyvendamas savo tėvynėje, pildydamas prisakymus Dievo, užsitarnautų dangaus karalystę. Bet aš paklausiu, ar tai tas žmogus, kurs gyvena ne savo tėvynėj, negali užsitarnauti dangaus karalystę? Ar negali daryti gerų darbų? Tas gali daugias padaryti gerų darbų, kurs gyvena tarp vargdienių,

kuriems nėra kam duot pagelbą. Pas Dievą visi lygūs, ir jis priakė mylėt savo artima . . .

Jmdamas iš jų laiskelio mislį aš pastatysiu sau tiesioginį klausimą: ar tas gerai daro, kurs apleidžia savo tėvynę? ergo: ar aš gerai padariau, kad išvažiauvau į Siberiją?

. . . Liga visų naujai degančių lietuvių tai vienpusiškumas. Pažinęs suvalkiečius, kauniečius, kursiečius, aš tą aiškiai pamačiau: kiti nemoka ir nenori mokėti lenkiškai, gudiskai, nenori pažinti nieko iš jų gyvenimo, arba tiesiog salinasi nuo svetimausių ir jų neužkenčia . . .

Pirmausia, neapytankia ir paniekinimas artimo — abelnai yra nepagirtinas daiktas ir visai netinkantis ir neprigulintis apšviestam žmogui, juo labiau jei tas paniekinimas neteisingas. Lietuviai nežiuri ir nenori žiūrėti ant to, ar žmogus geras, ar negeras, — jei tik jis ne lietuvis ir ne katalikas, tai jau niekam ant svieto netikęs . . . Apie šitą man prisiėjo išsistarti dėlėi jų žodžių; jų sakote: „nors jis savo tėvynėje būtų buvęs ir geriausiu ir visų mylimiausiu, tampa niekiausiu ir visų neapkenčiamu, nes tą patį esame ištyrę savais jausmais.“ Kad šita nuomonė suvis neteisinga, tai aš neprirodinėsiu, pasitikėdamas, kad tam nepriestaraus nė vienas, nu vienpusiškų nuomonių žmogus; tiesą leidžiu sau tai išsistarti dėlto, kad esu patyręs ne tik ant kitų, ir ne vienoje vietoje, bet ir ant paties savęs. Tą faktą, kad pasielgimas gudų tankiausiai nepriguli nuo atskirų gudų tarnaujančių Lietuvoje, galiu patvirtinti, virš kitų, ir atsitikimu su manim patim, kada papuolęs į jų nagus, gerą lekciją gavau sau ant naudos. —

Ant užbaigimo šito klausimo pasakysiu savo nuomonę, kad negerai daro tie, kurie palikę savo tėvynę, gyvena svetimoj šalyj ir užmiršta apie tėvynę. Bet gerai tie daro, kurie išvažiuoja iš savo tėvynės ne gyventi, o tik išmokti ir patirti gyvenimą — plačioj prasmėj — iš kurio išmintingai pasinaudojęs galėtų pažinti save, savo brolių ir savo artima; arba išvažiuoja ant nekuro laiko tik dėlto, kad tuom tarpu prasišalinti nuo kokios nors perkunijos, kuri į jo galvą žada trenkti. Žinoma, jei iš-eina ant kokios dešimties metų ar daigi daugiau, o sugrįžta tiktai savo senus kaulus pakavot, nieko tėvynėi nepadares gero, tai nepagirtinas daigtas. Beto reikia atskirti išvažiavimą iš tėvynės naudingą, arba tokią, dėl kurio tėvynė nieko nenustoja, ir tokią, dėl kurio tėvynė šio ar to nustoja. Pirmas iš jų geistinas, o paskutinis negeistinas. Teisybė, kad kone visų mūsų tėvynainių išvažiavusių į svetimas šalis, ant visados nustojo Lietuva, bent ikiol nustodavo. —

Aš save priskaitau prie tų, kurių išvažiavimas tėvynėi nieko neužkenčia, — tai yra prie tokių, dėlėi kurių tėvynė nieko nenustoja . . .

. . . Teisybė turėjau ir duonos ir turto ir to man nereikėjo jieskot . . . bet aš aparko kito pamislį jau ir apie turta važiuodamas į Siberiją, nes aš esu toks pat griešninkas, kaip ir visi žmonės. Bet aš visgi važiauvau ne dėl duonos ir ne dėl turto, nes jeigu aš bučiau vien tik dėlto važiauvęs, tai nebūčiau pasilikęs ikiol sudžios sekretorium, o, pamatęs išsyk, kad ne tik ant to nieko nelaimiu, bet dar greičiau pralaimiu, bučiau jau seniai kitą vietą radęs ir pinigūs be kraunęs, arba ne, tai bučiau ir namo sugrįžęs, nes žiūrėdams tik į turta teip gyvent, kaip aš dabar gyvenu, nėra nė kokio išskaitymo.

Toliaus rašot, kad tamsoje nieko gero išmokti negalima, tas gal but iš dalies ir teisinga. Bet kad sakot, kad nieko kito negalima išmokti tamsoje kaip tik blogo, tai su tuom sutikti negaliu jau tik dėlto vieno, kad man (ar kitam) mokintis nieks negali priversti, jei aš ko nenoriu mokėti. Bet kodėl palikti tą užpakalyje, kad aš tamsoje galiu žvakę užžibinti? . . . Oi, kad butumėt datyrę kiek yra toj tamsoje mokslo, kiek pasimokinimo ant geros pusės. Pagal mano nuomonę, tiktai tas žmogus tikrai ir visada gali buti geras, kurs gerai ir aiškiai supranta padėjimą ir nelaimę savo artimo. Suprasti ir atjausti maž daug padėjimą artimo gali tik tas, kurs gali pasemti visą ką pats iš savo paties gyvenimo, tai yra kurs žino laimes ir nelaimes ne teorėtiškai, bet faktiškai. O kad pačiam pergyventi, t. y., kad pažinti gyvenimą, tai nepakanka tik tą žinoti, kas dedasi ir kaip gyvenasi tiktai vienoj vietoj, nės ta vieta gali but tuo tarpu tiktai laiminga ir esti perdaug vienoda ir vienpusiškos pakraipos.

Kad Siberija žingeidų žmogų gali patraukti prie savęs, tai nėra nė kokių dyvų: čia žmonės gali sutikti visokios genties ir visokio stumoms: ir gudų, ir žyda, ir kyna, ir buriatų ir aracioną, ir jakuta, ir totorių, ir čerkesą, ir armėną, ir lietuvių, ir lenką ir daug dar daug kitokių; kiekvieno yra yvairi prigimta jo kalba ir kiekvienos giminės yra savo papročiai. O gamta, teisybę sakant, juk tai geriausia knyga. Yra tokių vietų Siberijoje, į kurias verta netik pažūrėti, bet ir ilgai žiūrėti. Duonos kąsnį sau užsidirba žmonės teipgi įvairiais būdais: ir auksą kasa, ir žemę dirba, ir žvejoja, ir medžioja — Sakot, kad nieko žingeidams nė gero nėra Z—oj, o aš dar išvažiuodams žinojau, kad Z—ja vis-gi yra viena iš geriausių Siberijos šalių. Teisybė, pereitą sykį, važinėjant taigoje, prisėjo kone ir bado pakęsti, nes buvom nukakę į tokią kertę lygiai už pusantro šimto mylių, nuo kurios artimiausias gyvenantis žmogus buvo per penkiolika ar dvidešimts mylių. Mes turėjom ten keliaut dėl išvaymo 600 ar 700 žmonių, kurie kaip bitis suspito auksą kasti, atradę didei turtingą auksu upelį, — nes įstatymai draudžia ir sunkiai baudžia tuos, kurie be valdžios daleidimo paslaptai auksą kasa. Taigi mums ir teko pergyvent drauge su kazokais ant kranto upės be jokios pastogės. pakol neišsikraustė tie vyrukai iš to aukso upelio. Atgal iš ten prisėjo rėplioti suvirš dešimts mylių, nes ant laivelio prieš vandeni upę nė koku būdu nepaplauksi, o kelio nė raitam, nė važiuotam nėra, bet kad ir norėtum, nepravestum nė koki gyvuoli, nes labai statūs kalnai ir baisios uolos. Vis tai nieko, nes be blogo nėra gero.

Kas link dvasiško bado, tai Dievas juk visur yra ne tik vienoje vietoje ant žemės, ir aš manau, kad kiekvienas gali atrasti sau dvasišką peną visur, jei tik jis nori, — nes Jez. Kr. pasakė: jieskok, o atrasi, dunksnok, o bus atdaryta.

... Šioje nedėlioje išvažiuojam vėl į taigą ant poros su viršum mėnesių. Darbo turiu labai daug... Jus mylintis X.

14 gruodžio 1898 m.

Taigi p. X. motyvuoja savo išbėgimą šiaip: 1. jis jieskojės karjeros, 2. norėjęs prasišalinti nuo perkunijos, 3. atnešti didesnę naudą vargdiečiams.

Su karjera p. X. nepavyko: jis „ne tik nieko nelaimėjo, bet da pralaimėjo“. Už tai laimingai prasišalino nuo „perkunjios, kuri į jo galvą žadėjo trenkti“, iškeldaudamas... į Siberiją, — lyginai tų, kame „perkunjios nutrenktiejie“ vargsta. Beto p. X. norėjo „daugiau gerų darbų padaryt“ ir tokiu būdu greičiau užsitarnauti dangaus karalystę: mat vargdieniai Lietuvoj esą daugiau aprupinti, ne kaip Siberijos „taigose“, kame „nėr kam duot vargdieniams pagelbą“. Koku būdu p. X. su savo sudžia „duoda vargdieniams pagelbą“, tai matyt iš to kaip jis drauge su sudžia ir kazokais „išvarė 600—700 žmonių, (žinoma, vargdienių! Red.), kurie kaip bitis suspito auksą kasti“, kaip keliavo lygiai 150 mylių, kaip turėjo „drauge su kazokais gyvent ant kranto upės be pastogės, kaip prisėjo rėplioti suvirš 10 mylių“ ir tt. Ar tai nepasišventimas — dėl vargdienių?! O gal kartais da ir „žvakę tamsoje užžibina“... Turėtų, rodos, Lietuva gėrėtis iš tokių savo „kulturtrėgerių“?!...

Ištremtiejie tarp „savųjų“.

(Balsai iš Gudijos)

Svarstydami pašalpos klausimą ištremtiems, turime pasergėt, kad jo pradžia, o bene ir pati pašalpa, atsirado užsieny; Lietuvos-gi, ypač Gudijos, lietuviams su maža išimtimi tas dalykas visai da nerupi. *) Užsienio tautiečiai menkai tegali šelpti iš gyvenimo tako išstumtuosius Visa jų pa-

*) v. atskaitas „Raudono Kryžiaus“ ir „Vincio Kapso D-tėlės“.

šelpa tegali but tik pinigais, o tų niekuomet užtektinai nebus: viena, nemaža yr ištremtųjų, antra, visiems bausmės metams reikia didelės pinigų kruvos — Pripažindami, juog kiekvienas tautiečių pašalpos skatikas — brangus daiktas, nes lengvina kasdieninį gyvenimą ir rōdo jautrią liuosų brolių širdį, turime teip-pat pripažinti, juog tokia pašelra — tai palijatyvas sulyg pašelpos, kurią galētų suteikt Gudijos lietuviai. ypač tų vietų, kur ištremtiems teko pakliuti.

Nėjokie pinigai negali suteikt tiek, kiek duoda nuosavas ūdarbis ir medegiškai ir doriskai. O negalime pasakyt, kad Gudijoje nebuūt tam tikrų ūdarbių, ypač tiems, kur nuskausti. Reikia tiktai tų rekomendacijos, kur vietiniams galiuams žinomi.

Rasi ištremtiems nereiktų ir bado bijotis, nes šikart audra sulyginant neteip skaudi kaip 1897 metuose; šikart duota valia pasirinkt sau vietą, kad ir iš keletos Gudijos apskričių. Žinoma, kiekvienas atsimirė savo pažįstamus Gudijos tautiečius ir tikėdamos susilauksias nuo jų bėdoje paspirties, — pasirinko sau miestą jų gyvenamą. Bet daug tų, kur širdies jieskojo, aiman, skaudžiai apsiriko; pralobusieje tautiečiai — galiunai su baime sutiko ištremtuosius ir meldžia jų nelankyti, nes kitaip ieseisinti kompromitacija ir tiek.

Gal jūs manote, kad tsi žmonės persekiojama liga serga, arba — teip svarbūs tėvynės sunų, kad pajudinus juos — visi namai griūtų? — Ne, to nemanykite. Tai pasisekimu daug kraujo įgiję žmonės. Jie kriepas ten, kur papūcia vėjas. Pagarsėję po svietai ir turtais ir garbe lenkai gražiai juos vaišina, akyse vadindami „nasz ziomek“, o už akių „hniejszy brat“, „prawdziwy litwii“ (nie jākis tam žmujdzin, a nawet — „horrendum“ — po polsku nie mówii). Teip mylimi jie tarnauja ir laižosi prie lenku kur tik įmanydami tuč teip, kaip tos patarlės šuva: „keno šuva laka, to ir loja“. Žinau vieną tokių tautiečių, kur pas save priima lenkų draugystės susirinkimus ir istisus metus užlaiko istremtą už lenkų reikalus lenkai. Bet lietuviui, atėjus protekcijos, at-sako: „bijaus įkliuti, nes da neseniai, kaip daviau vienam latviui 20 rublių, — jis ėmė ir pakliuvo.“

Pasakysite dabar, kam ėia tas latvis? — Koks ėia to latvio rysys su istrentųjų reikalais?! — Ir aš pats nematau tame nė rysio, nė logikos. Nebūciau patsai girdėjęs, nebūciau nė rašęs, nes netikėciau nuo kito išgirdęs. Užtikriu, kad tame pasakyme nė pusės žodžio nėra nė pridėta, nė atimta. Ilgai maš ėiau, kodėl to specialisto toks nesvankus pasielgimas? ir tik tai tesupratau, juog norėdamas atsikratyt, ir neturėdamas laiko ilgai šnekėt, o ypač mąstyt, nutarė, juog barbarui lietuviui pakaks ir nenuseklių žodžių. Juk tai ne švelnus lenkas, su kuriuo pridera mandagiai apseit.

Štai ką turi istremtieje iš savo tautiečių! — Jau nekalbu apie žmonišką kancijų sąjausmą, kur teko kentēt kaip kalėjime bėsant ir du metu belaukiant savo likimo, teip ir dabartiniame padėjime tiesų nustojus

Sulyg turtingų lietuvių ir užimacčių kur kitur dideles visumenėj vietas, nedaug ko gere-nio pasakyt tegalima: vieni jų vaitoja ir aimanuoja, kad tautiečiai darbininkai teip neatsargiai pakliuvę, kiti, it šv. Petras, atsižada nuo pažinties su istremtaisiais ir jų darbais. Yra ir tokių — ir tai, pasakysiu, netušcias žodis, — kur džiaugias atsiradus Liepojų geradarui, kurs žada iš-naikyt „litvomanus ir litvomanija“.

Daugumas lietuvių, kad ir negirdėję Levo Tolstojaus mokslo, bet laikos budo jų pasakymo: „nesigink nuo pikto“, ir davę širdy tam tikrą vardą Lietuvos išgamoms — atsitraukia nuo jų ir nusiramina.

Kasžin, ar tai geras pasielgimas tų, kurie nusiblaivius Lietuvos orui, noriai džiaugsis ir naudosis iš pasekmių, įgytų vargais ir asaronis už tėvynės reikalus kentėjusių. Gal ir gera teorija „nesigink nuo pikto“, bet praktiskai tegali jos prisilaikyti vien ta tauta, kur nors siektiek yr laisva ir savarankė. Gudai, tarp kurių daug yra teisingų ir padorių žmonių, kurie turi savo spaudą ir nemenkus laikraščius, kovojančius už teisybę, gudai, — sakau, — bent dalis jų, gal laikytis to idealisko mokslo. Bet maža tauta, iš visų pusių prispausta, turinti kovoti ne tiktai su valdžia, bet, — kas da pikčiau, — ir su artimais savo, kaip kunigai, lenkai ir nutukę tautiečiai, ir neturinti kovos inagijų, — man rōdos, negali ir netur tiesos losti Tolstojaus idealizmą, bet turi rusčiai isteigti tvarką ir sulyg nusisalėlių išgamų vartoti represija.

Represijos budas — ne man paskirti: žmonės vartoja boikotą, obstrukciją, raštų prestižo pakirtimą ir tt., vartoja tai, kur gali, visa draugija, kur gali — atskira ypata.

Da gyvas.

... Musiškųjų inteligentų ir-gi yra; turtingi, pinigus skolja. Procentą nedidelį ima — tik šešta. Užstatytų namų turi. Kur nepasisuks, visur matomi ir lenkiami. Žodžiu visko soti. Ima vienas jų, toli, kur Dniepras bėga, pragaršėjęs akių daktaras, pasakoties tautieciams, kad jis tik-tik-tik nepakliuvęs dėl Vaineikių ir savo dėka vos-ne-vos išsisukęs. Ir „musų“ byla nesanti pasibaigus. Dar vis jieškoma ir tyrinėjama. Todėl labai netaktiškai padarytas, jei kas ateisias pas jį kaip daktarą.

Žinoma, nieks ir neina. Jo taktui nekludome. O taktingas žmogus! Attras Napolejonas. Įsinorėjo jam po ilgo darbo prasivėdyt. Kur-gi? Į užsienį. Susitaisė, visa sudėjo, kaip reikia. Tik... nelaimė! Viena lenkų boba praneša jam, kad nevažiuotų, nes, kaip grįšias iš Prusų, suimsią jį ir tiek. Giliai pasvarstęs atrado, kad boba teisybę sakiusi. Na, tai palaukite, — net apsidžiaugė iš savo gudrybės — vaziuosias į Krimą ir... apgausias juos (žandarus).

Ir išvažiuo. Kažina, ar veiks žandarus apgauti ar ne?

Z.

Dėlei „Varpo“ turinio.

Pabaigoj 1901 m. tapo atsiųstas į „Varpo“ redakciją „kelių žmonių sudėtas Varpo programą“ su pasergėjimu, kad tulos „programo“ dalis yra suradusios savo nuolatinis darbininkus. Kadangi raštiško darbo padalinimas nė dabar da nėra įvykęs, todėl mes laikome už reikalingą daiktą apgarsinti tą „programą“, pasitikėdami kad „Varpo“ sandarbininkai pasistengs aprupint bent dalį apleistų mus reikalų. Šitai tas „programas“:

- I. Pamatai judėjimo. Svarbesniejie faktai tautų gyvenimo. Naujos srovės valdzios politikoje su svetimtaučiais. Abelai išvedimai iš apsiareiškimų musų tautos gyvenimo.
- II. Polemika ir publicistika.
- III. Belletristika ir poezija.
- IV. Ekonomiški ir socijoliogiški straipsniai.
- V. Korespondencijos.
- VI. Iš svetimų laikraščių apie Lietuvą; teipgi svarbesnės žinios.
- VII. Iš visų mokslo šakų svarbiausios naujenos. Lietuvių moksliski straipsniai.
- VIII. Istorija judėjimo kitų tautų.
- IX. Kritika ir bibliografija.
- X. Iš lietuviskų laikraščių.
- XI. Feljetonai.
- XII. Laiškai į rėdystę ir atsakymai ant jų.

Iš nurodytų čion „programo“ dalių yra daugiausia aprupintos: II (pasikalbėjimai), III, V, IX ir XII; daugiausia yra apleistos svarbiausios dalis: I (veik kiekvienam num. pritrūksta), VI, VIII, X ir kt.

Nuo Aušros Draugystės.

Pereitos nedėlios dieną atsibuvo susirinkimas „Aušros Dr-tės“, turinėos už mierį šelpiti besimokinančią augštesnių mokslų lietuviską jaunuomenę. „Aušra“ moka jau stipendiją vienai lietuvaitei, besimokinančiai užrubežiu universitete po 20 rublių ant mėnesio. Rods tai ne daug, bet kada stipendija tapo paskirta, „Aušros“ kasoj pinigų buvo ne daug, o vilioti besimokinančius viltimis, kurių paskui negalima but užganėdinti, „Aušra“ nenorėjo. Dabar kasoj yra jau apie 300 dol. Iš to galima but paskirti ir antrą stipendiją, žinoma, jeigu lietuviska visuomenė rems mus bent teip, kaip rėmė ikišiol savo aukomis.

„Aušra“ nutarė jos paskiriamas stipendijas dalinti sekanciai: vieną stipendiją paskirti besimokinančiam augštesnių mokslų, antrągi besilavinančiam augščiausiose įtaisose dailėj, kaip antai: muzikoj, giesmėj, tepliorystoj, skulpturoj, architekturoj, žinoma, ne jeib atsišaukiančiam, bet tokiam, iš kurio ateitėj lietuvių gali naudą turėti. Ta pasarga reikalinga todėl, kad į „Aušrą“, lietuvišką draugystę, kartais reikalaudami pašelpo kreipiasi pagadytoj lenkiškoj kalboj. Išgamos iš „Aušros“ stipendijos gauti negal, kadangi jos mieriai yra nešelpiti besimokinančius todėl, kad jie gimę Lietuvoj, yra vaikai lietuviškų tėvų, bet todėl, kad iš jos šelpų besimokinant lietuvių naudą turėti galėtų. Išgamos, rašantieji pas mus svetimoj kalboj, jūg lietuvių naudos neatgabės! Todėl tai atsišaukianti turi pristatyti mums rekomendaciją, kad jie yra neišgamoms, bet gerais lietuviais, besidarbuojančiais ar bent galinčiais ateitėj darbuotiesi, ant labo ir garbės mūsų tautos.

Kaip jau augščiau paminėjome, „Aušros“ kasoj yra jau pinigų ir ji galėtų paskirti antrą stipendiją; tą likosi nutarta paskirti besilavinančiam kokioj nors dailės šakoj, kadangi dailininkų mums dar labiau truksta negu mokytų. Tokių kandidatų vienok šiūom kartu neturime ir apie tokius nežinome. Todėl, jeigu toki kur yra, arba jeigu kas turintis gabumą rengiasi įstoti į kokią dailės akademiją arba muzikališką konservatoriją, tegul atsišaukia į „Aušros“ Dr-tę pristatydamas rekomendaciją ištikimų, mums pažįstamų lietuviškų tautiškų darbininkų, o galės gauti reikalingą stipendiją.

„Aušros Dr-tė“.

Šis-tas.

(Satyra.)

I.

Liaukim, broli, jau svajoti! ...
Kam prieš carą čia mums loti?
Juk jau niekad Lietuvos —
Nesulauksime laisvos! ...
Meskim kvailą šitą būdą
Ir keliaukime pas Carą
Padaryt su juo sandarą:
Bent-gi garbę gausim!... bliudą!...

II.

Da palaukim... Sėsk ant sopol!...
„Ta kvaila višta Europos
Gal n'uzilgo jau paklius
Į Maskolijos barščius!
Tad tai metę Žemaitiją,
Brauksim greit į Maskoliją,
Ir už širdį mus teip gerą,
Gausim barščių tų nuo Caro! ...

I.

Galvą, broli, turi tu guvią.
Bet... Juk Vakarai — supuvę!...
O tu to nenuvoki,
Kad ir barščiai bus toki! ...
Čia tik juok's... Bet kam važiuoti?
Juk pavalgę esam gvaldžiai ...
O kad naudą nešam valdžiai —
Caras garbę mums tur duoti ...

II.

Rods... Ne'tstos sriuba Gudijos
Tų avelių Žemaitijos ...
Melskim Caro tik garbės, —
Priešai Jo ir Mus' — išdvės!
Žus bedieviai! ... Bus vienybė,
Rojaus meilė ir linksmybė,
Lai tik Caro vardas, galė
Apims svieto pirmą dalį! ...

J. M—lė.

32

Aukos „Varpo“, „Ukininko“ ir „Naujienu“ reikalams 1903 m.

Už sugryžusią gramatiką	1,30 mk.
J. Vaivoraitis paaukavo dienos uždarbį Tautos Šventės dienoje (15/28 VI)	2,50 „
Gm.	20 rub.
J. O.	25 „
P.	5 „
50 rub. =	108,00 „
Juodvarnis	20 rub.
Sg.	20 „
Marjus	6 „
46 rub =	99,35 „
	211,16 mk.
Buvo (žr. „Varpas“ Nr. 4—5)	443,25 „
Iš viso	654,41 mk.

2. 7. 03.

M. Saunus.**A t s a k y m a i .**

Juodplaukiui. Ačiū už prisiųstą perrašytą encikliką; mes tik dabar priėjom prie perkratymo joje apreikšto mokslo.

Griešninkui — nusidėjėliui. „Mokškimies rašyt“ netinka. Tamstai reik arčiau susipažint su lietuviškos gramatikos mokslu. Velyjam nusipirkt gramatiką Kriaušaičio.

Malunui. Atsiliepinus Komiteto „Parap. Liet. Szv. Kazimiero“ ir Komitetu „Parap.“ ir „Vienybės“ padedame į archyvą.

Kaziui. Butų gerai jei kas rašytų į „Uk-ka“ apie naujai išėjusius įstatymus; da but geriau jei tą darbą atliktų juristas; bet tai tik *pium desiderium*: nēr pas mus tokių juristų!

A. Ivanovui. Už „Varpa“, „Uk-ka“, „Nauj.“ ir „Tėv. Sarga“ Jums išpuola užmokėti 7 rub. Per p. Lap. gauta 6 rub., pritrūksta 1 rub.

Iš atsiųstų raštų išsiųsta:

Į **Ameriką:** „Bedievis“ — *Pabaldos*, „Ar persikeitė E. Volteris iš lietuvių priešų į jos draugą?“ — *Panerių Pempės*. Eilės: „Patarimas“, „Lietuvai“, „Plaukėjai“, „Dėlko smutna“ — *Tilviko*, „Pavasariui“ — *V. Tarno*, „Tėvyne kas-gi išliuosuos?“ — *V. P.*, „Mano lelija“, „Esmu tau dėkingas“ — *J. Barzdylos*; **K o r e s p .:** *Jautotos*, *Merkelio*, *Lydžio* ir kt. — „Kibirkštys“ — *Garso*.

Žinyčiai: „Naujosios dainos“ — *A. Serkšno*.

Darb. Balsui: „Vytautas DLK“ (sugryžo iš Amerikos.)

Redacijoj lieka:

„Suvienytieji Europos valsčiai“, „Dvidešimto amžiaus Tamerlanas“ — *B*; „Kelios žinios apie mūsų izeivystę“ *J. Mz.*, „Mano patėmyjimai“ — *Tilviko*, „Lietuvių kuno ypatybės“ — *K. G.*, „Laiškai saviems“ (6), „Laiškas Sprogio į Valdemarą“, „Po vakacijų“ — *A. Serkšno*, „Indų legenda“ — *Tilviko*, „Kaip kas išmano teip save gano“ (komedija) — *Dviejų moterų*, „Mėmelė“ (eilės) — *Mėmelės*, „Draugams išremtiniems“ (eilės) — *V. Tarno*, „Senatvė“ — *Purėnos*, „Ar šeimyna ar darbas“ — *Da gyvo*, „Medžioklė“ — *Tamstos Tarno*, „Dėlei naminio mokinimo“ — *Antanaičio*, Deivė giesminė (eilės) *Gylio*, „Da-gyvo pasaka“ — „Glos Litwinów“ (kritika), „Nul n'aura de talent hors nous et nos amis“ — *Ukiskio*, „Препятствія мешающія разв. пром. у крестьянъ Ков. губ.“, „Особое Свѣщаніе.“ (Програм.) „Sakalo giesmė“ *Gorki'o*, „Gyvenimo siekis“ — *Irs*, „Nusileido jau saulė . . .“ (eilės) *J. Mėmelės*, Cirkuliaras Policijos Departamento (iš „Osvoj.“). Mokslas skaitymo ir rašymo tarp lietuvių Dusėtų apygardoj. „Sapnas“ — *Garso*.

Atsakomasis redaktorius J. Lapinas. — Spausdinta pas Otto v. Manderode, Tilžėje